

Program nauczania

Język niemiecki

Program nauczania
języka niemieckiego
dla zasadniczych
szkół zawodowych
Kurs podstawowy

Barbara Kujawa
Małgorzata Multańska
Dorota Obidniak

Zasadnicza

szkoła zawodowa

PL
D-44
(1,2003)Z

Wydawnictwo Szkolne PWN

Georg-Eckert-Institut BS78

1 207 315 6

Program nauczania

Język niemiecki

**Program nauczania
języka niemieckiego
dla zasadniczych
szkół zawodowych
Kurs podstawowy**

Barbara Kujawa
Małgorzata Multańska
Dorota Obidniak

zasadnicza

szkoła zawodowa

Wydawnictwo Szkolne PWN
Warszawa 2003

Projekt okładki: **Karolina Lijklema**

Redaktor: **Małgorzata Krajewska**

Redaktor techniczny: **Krystyna Gronowska**

Autorzy:

Barbara Kujawa: rozdział 3, 6, 7

Małgorzata Multańska: rozdział 2, 3, 4, 5

Dorota Obidniak: rozdział 8

Georg-Eckert-Institut
für internationale
Schulbuchforschung
Braunschweig
-Schulbuchbibliothek -

2005/718

Zdjęcia: Digital Vision (s. 37)

Program dopuszczony do użytku szkolnego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania i wpisany do wykazu programów przeznaczonych dla zasadniczych szkół zawodowych na podstawie recenzji rzeczoznawców:

prof. dr. hab. Jana Iluka - z rekomendacji Uniwersytetu Śląskiego,

dr hab. Haliny Stasiak - z rekomendacji Uniwersytetu Gdańskiego.

Numer dopuszczenia: **DKOS-5002-64/03**

Copyright © by Wydawnictwo Szkolne PWN Sp. z o.o.
Warszawa 2003

ISBN 83-7195-641-X

PL
D-44
(1, 2003) Z

Spis treści

1. Metryczka programu	4
2. Charakterystyka programu	5
2.1. Użytkownicy programu	5
2.2. Metody nauczania	6
3. Ogólne cele nauczania i cele wychowawcze	7
3.1. Cele ogólne i wychowawcze	7
3.2. Cele operacyjne	9
4. Warunki realizacji programu	10
4.1. Czas realizacji programu	10
4.2. Liczebność grup językowych	10
4.3. Przygotowanie i wyposażenie sali lekcyjnej	10
5. Materiał nauczania	12
5.1. Treści nauczania	12
5.2. Katalog tematów	12
5.3. Akty mowy	13
5.4. Strategie konstruowania wypowiedzi	14
5.5. Środki językowe	16
5.6. Gramatyka	17
5.6.1. Czasownik	17
5.6.2. Rzeczownik	18
5.6.3. Rodzajnik	18
5.6.4. Zaimek	18
5.6.5. Przymiotnik	19
5.6.6. Przyimek	19
5.6.7. Budowa zdania	20
6. Procedury osiągnięcia celów nauczania	21
6.1. Strategie uczenia się	21
6.2. Techniki rozwijania sprawności językowych	22
6.2.1. Techniki rozwijające sprawność rozumienia ze słuchu	22
6.2.2. Techniki rozwijające sprawność pisania	23
6.2.3. Techniki rozwijające sprawność czytania	23
6.2.4. Techniki rozwijające sprawność mówienia	23
6.3. Nauczanie gramatyki, słownictwa i fonetyki	24
6.4. Planowanie pracy nauczyciela	24
7. Ocenianie osiągnięć uczniów	29
8. Społeczne uwarunkowania nauki języka obcego w szkole zawodowej	39
8.1. Program nauczania jako odpowiedź na potrzeby rynku pracy	39
8.2. Rynek pracy UE	40
8.3. Młodzieżowe programy wspierające mobilność zawodową	41
8.4. Przykłady treści edukacyjnych rozwijających jednocześnie kompetencję językową i zawodową	42
9. Bibliografia	46

1. Metryczka programu

Program nauczania języka niemieckiego dla zasadniczych szkół zawodowych

Kurs podstawowy

Do *Podstawy programowej kształcenia ogólnego dla zasadniczej szkoły zawodowej* z uwzględnieniem szczegółowych treści *Podstawy programowej C dla liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum* oraz poziomów A1 i A2 Rady Europy¹

IV etap edukacyjny

Autorki: Barbara Kujawa, Małgorzata Multańska, Dorota Obidniak

Barbara Kujawa, germanistka, edukator języka niemieckiego, nauczycielka języka niemieckiego z wieloletnim doświadczeniem zawodowym – praca w szkołach zawodowych (budowlanej i odzieżowej). Obecnie pracuje w Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie na stanowisku nauczyciela konsultanta, organizując i prowadząc kursy doskonalenia zawodowego dla nauczycieli języka niemieckiego.

Małgorzata Multańska, germanistka, edukator języka niemieckiego, autorka materiałów dydaktycznych z zakresu ścieżek międzyprzedmiotowych i tematyki interkulturowej, redaktor podręcznika *Partner – Polen und Deutsche im neuen Europa*, autorka i konsultant-koordynator ogólnopolskiego programu doskonalenia nauczycieli języka niemieckiego DELFORT (wyróżnienie Komisji Europejskiej *European Label* w 2002 r.) i *Szkoły dwujęzyczne* w Centralnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli, członek zespołu ekspertów przy Ministerstwie Edukacji Narodowej i Sportu ds. implementacji Europejskiego Portfolio Językowego w Polsce, ekspert z ramienia Polski przy Komisji Europejskiej.

Dorota Obidniak – nauczycielka języka niemieckiego, edukator, przewodnicząca Polskiego Stowarzyszenia Nauczycieli Języka Niemieckiego, zastępca dyrektora OUPIS, agencji ZNP posiadającej sieć niepublicznych placówek doskonalących. Autorka projektu *Przygotowanie do wczesnego nauczania języków obcych w klasach 1-3 i w klasie 4 szkoły podstawowej*, realizowanego przez MEN, CODN, Instytut Brytyjski i Instytut Goethego (wyróżnienie Komisji Europejskiej *European Label* w 2002r.). Współautorka programu kształcenia edukatorów, programów kursów doskonalących, między innymi z zakresu pedagogiki muzealnej, wspierającego realizację ścieżki międzyprzedmiotowej – edukacja regionalna. Współautorka i ekspert Programu Nowa Szkoła. Współautorka serii podręczników *Partnersprache* przeznaczonych dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych kontynuujących naukę języka niemieckiego oraz poradników dla nauczycieli i programu nauczania.

¹ *Gemeinsamer europäischer Referenzrahmen für Sprachen: lernen, lehren, beurteilen*. Straßburg 2001

2. Charakterystyka programu

Punktem odniesienia dla prezentowanego programu nauczania języka niemieckiego jest *Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla zasadniczych szkół zawodowych*, określająca w sposób szczegółowy cele edukacyjne i wychowawcze. Szkoła zawodowa, oprócz przygotowania uczniów do uzyskania kwalifikacji zawodowych, powinna też przygotować ich do funkcjonowania w różnych obszarach życia społecznego, co jest szczególnie ważne w kontekście jednoczącej się Europy i procesów charakterystycznych dla społeczeństwa wiedzy.

Absolwenci europejskich systemów edukacyjnych powinni wykazywać się tzw. *Key competencies for Europe (Kompetencje kluczowe dla Europy)* przyjętymi podczas konferencji Rady Europy w Bernie w 1996r.). Należą do nich między innymi:²

- umiejętność współpracy oraz pracy w zespołach,
- umiejętność posługiwania się nowymi środkami informacji i komunikacji,
- umiejętność rozwiązywania problemów,
- rozumienie kilku języków i umiejętność ich stosowania,
- podejmowanie odpowiedzialności,
- umiejętność organizowania własnej pracy.

Na szczególną uwagę zasługuje podkreślenie znaczenia jednego z elementów kompetencji socjalnej, jaką jest praca w grupie. *Teamwork* według modelu Mercedes-Benz zajmuje pierwsze miejsce wśród kluczowych umiejętności pożądaných przez pracodawców. Praca w zespole to jednocześnie umiejętność porozumiewania się. Jest ono naturalnie utrudnione, gdy proces komunikowania się nie może dojść do skutku z powodu braku kompetencji komunikacyjnej. Autorki niniejszego programu pragną, aby stał się on pomocny w jej kształtowaniu.

W związku z tym drugim ważnym punktem odniesienia dla niniejszego programu jest dokument Rady Europy dot. kształcenia językowego określany jako **Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie**³. Dokument ten, poprzez propagowanie koncepcji różnorodności (Mehrsprachigkeit) i różnokulturowości (Mehrkulturalität), podkreśla znaczenie tzw. kompetencji cząstkowych. Są one postrzegane jako wzbogacenie ogólnej kompetencji komunikacyjnej, którą użytkownik języka rozwija przez całe życie.

Cele programu i jego treści korespondują ze standardami Rady Europy. Pozwalają one na jednoznaczne określenie *poziomu biegłości językowej* użytkowników programu. Dla uczącego oznacza to możliwość bieżącej i odroczonej (podczas pracy zawodowej już po ukończeniu zasadniczej szkoły zawodowej) oceny własnej kompetencji językowej i komunikacyjnej.

Program niniejszy stawia za cel osiągnięcie biegłości językowej użytkowników na poziomie A2 omawianego dokumentu. Autorki przewidują możliwość pracy z dwoma wariantami programu:

Wariant 1

Wariant 1 przeznaczony jest do realizacji kształcenia językowego uczniów ZSZ, którzy rozpoczynają naukę języka niemieckiego. Trzyletni cykl nauczania przewiduje trzy godziny nauki języka obcego, tj. około 80 godzin dydaktycznych. Jej efektem powinno być osiągnięcie przez uczniów elementarnego poziomu biegłości językowej określonego przez przytaczany dokument jako A1.

Wariant 2

Wariant 2 należy przyjąć wtedy, gdy liczba godzin przeznaczonych na naukę języka została zwiększona. oznacza to więcej niż 3 godziny dydaktyczne przewidziane dla trzyletniego cyklu nauczania. Wariant ten powinien przygotować uczniów do opanowania języka niemieckiego na poziomie biegłości językowej A2.

2.1. Użytkownicy programu

Użytkownikami programu są nauczyciele języka niemieckiego, uczący w zasadniczych szkołach zawodowych, w klasach I i II lub w klasach I-III, a także, pośrednio, ich uczniowie. Podczas poprzednich eta-

² za: J. Królikowski *Projekt edukacyjny – materiały dla zespołów międzyprzedmiotowych*. CODN. Warszawa 2000

³ Jest to tytuł polskiej wersji językowej przygotowanej przez CODN. Niemiecka nazwa brzmi: *Gemeinsamer europäischer Referenzrahmen für Sprachen: lernen, lehren, beurteilen*.

pów nauczania uczyli się oni tego lub innego języka obcego oraz języka ojczystego i wykształcili odpowiednie strategie uczenia się, a także dysponują niezbędną wiedzą ogólną. Zadaniem nauczyciela jest umiejętne wykorzystanie w procesie dydaktycznym powyższych umiejętności oraz wykształcenie umiejętności samodzielnego uczenia się z uwzględnieniem indywidualnych predyspozycji uczniów.

Osiągnięcie założonych celów nauczania jest możliwe jedynie wówczas, gdy proces nauki jest podzielony na klarowne kroki (poczucie sukcesu), gdy treści nauczania są związane z zainteresowaniami uczącego się, co znakomicie motywuje do dalszej nauki, a także gdy przedstawiany obraz życia codziennego i zawodowego odpowiada realiom.

Należy zauważyć ogromną rolę aspektu interkulturowego, zarówno w zakresie prezentowanych treści, jak i struktur komunikacji językowej. W ten sposób uczący się jest przygotowywany do odpowiednich form komunikacji językowej w krajach niemieckiego obszaru językowego.

2.2. Metody nauczania

Niniejszy program zaleca podejście komunikacyjne, a szczególnie położenie nacisku na kształcenie kompetencji interakcyjnej oraz podstaw kompetencji językowej i socjokulturowej.

Inny ważki aspekt dydaktyczny to nauczanie skierowane na proces, podczas którego uczeń aktywnie uczestniczy we wszystkich procesach kognitywnych recepcji, reprodukcji i produkcji językowej.

Uczenie nie przebiega ani liniowo ani nie jest sumą umiejętności nabytych w trakcie poprzednich etapów nauczania. Przystawianie treści nauczania jest procesem koncentrycznym, podczas którego następują po sobie kolejne fazy – cykle nauczania, a prezentacja nowego materiału następuje zawsze po utrwaleniu poprzedniego. Stąd wynika postulat odpowiedniego „porcjowania” materiału i jego progresji. Należy zwrócić szczególną uwagę na to, aby wprowadzanie nowego materiału było poprzedzone aktywnym opanowaniem materiału poprzedniego cyklu oraz aby był on wprowadzany w małych, klarownych porcjach.

Rolą nauczyciela jest też kształtowanie indywidualnych **strategii uczenia się**, będących podstawą autonomizacji nauczania. Za szczególnie ważne uznaje się następujące strategie:

- kognitywne (przede wszystkim formułowanie reguł za pomocą rozumowania indukcyjnego),
- metakognitywne (szczególnie powiązanie nowych informacji ze znanym materiałem),
- pamięciowe (zapamiętanie poprzez skojarzenia myślowe i działanie),
- kompensacyjne (odgadywanie znaczenia, tworzenie nowych słów, wybór odpowiedniego dogodnego tematu rozmowy, język ojczysty jako pomoc itd.),
- społeczne (wybór środków komunikacji językowej odpowiednio do sytuacji i środowiska).

Ponadto program postuluje przejęcie przez ucznia odpowiedzialności za proces uczenia się, co niewątpliwie ułatwi mu radzenie sobie w życiu zawodowym. Szczegółowy opis strategii znajduje się w rozdziale 6.1.

Jak wynika z powyższych rozważań, niniejszy program przewiduje opanowanie przez ucznia języka ogólnego oraz podstaw języka fachowego, niezbędnego w przyszłym życiu zawodowym.

3. Ogólne cele nauczania i cele wychowawcze

3.1. Cele ogólne i wychowawcze

Cele ogólne programu wynikają z *Podstawy programowej kształcenia ogólnego dla zasadniczych szkół zawodowych* (rozporządzenie MENiS z dnia 26 lutego 2002r.), która w zakresie języków obcych przewiduje *uwzględnienie umiejętności wynoszonych przez uczniów z gimnazjum z ukierunkowaniem na potrzeby danego zawodu*.

W nauczaniu języka obcego zakłada się opanowanie przez ucznia podstawowych funkcji językowych oraz słownictwa umożliwiającego posługiwanie się danym językiem w prostych sytuacjach dnia codziennego oraz kontaktowanie się w prostych sytuacjach związanych z nauczaniem zawodowym.

Zapis ten ma charakter bardzo ogólny, dlatego też autorki programu zdecydowały się na sprecyzowanie go, biorąc za punkt odniesienia wariant C *Podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkół ponadgimnazjalnych*, zakładający naukę języka od poziomu zerowego i poszerzenie go o podstawy języka zawodowego. Poniżej cele nauczania i cele wychowawcze, które zostały sformułowane w nauczaniu języka obcego w zasadniczej szkole zawodowej.

a. Wariant odpowiadający europejskiemu poziomowi A1 (1 godz. nauki języka tygodniowo w ciągu 3 lat):

Cele nauczania

1. opanowanie języka na poziomie umożliwiającym minimum komunikacji językowej,
2. przygotowanie do podjęcia pracy za granicą w obszarze nauczanego języka lub w Polsce u pracodawcy pochodzącego z obszaru tego języka,
3. przygotowanie do dalszej nauki w liceum uzupełniającym.

Cele wychowawcze

1. umożliwienie wszechstronnego rozwoju osobowości poprzez nabywanie wiedzy i umiejętności językowych i pozajęzykowych,
2. zetknięcie z innymi zjawiskami kulturowymi i dokonywanie wyważonych porównań, likwidowanie uprzedzeń i stereotypów,
3. przygotowywanie ucznia do samodzielnego uczenia się i oceniania swoich postępów,
4. rozwijanie u ucznia postawy otwartości, umożliwiającej nawiązywanie kontaktu w krajach obszaru niemieckojęzycznego w nowym otoczeniu i w nowym miejscu pracy.

Odpowiedni dobór treści i metod nauczania umożliwi realizację tych celów wychowawczych na lekcjach języka niemieckiego.

Przewidywane osiągnięcia uczniów

1. W zakresie **stuchania**:
 - rozumienie prostych sytuacji komunikacyjnych,
 - rozumienie intencji rozmówcy,
 - rozumienie instrukcji nauczyciela,
 - rozumienie ogólnego sensu krótkich, nieskomplikowanych dialogów i wypowiedzi oraz wyszukiwanie szczegółowych informacji w zakresie poznanego materiału.
2. W zakresie **mówienia**:
 - zadawanie prostych pytań oraz udzielanie odpowiedzi w typowych sytuacjach życia codziennego i zawodowego,
 - formułowanie krótkich wypowiedzi o sobie, swoim otoczeniu, regionie, kraju,
 - opanowanie wymowy w stopniu zapewniającym zrozumiałość wypowiedzi.
3. W zakresie **czytania**:
 - rozumienie powszechnie spotykanych autentycznych tekstów użytkowych, np. instrukcji, listów, ogłoszeń, rozkładu jazdy, reklam, menu,

- wyszukiwanie szczegółowych informacji w prostych, krótkich tekstach,
- rozumienie ogólnego sensu prostych, adaptowanych i autentycznych tekstów.

4. W zakresie **pisania**:

- pisanie wyizolowanych prostych zwrotów i zdań,
- zredagowanie krótkiej wypowiedzi o sobie, swoim otoczeniu, regionie,
- wypełnianie typowych formularzy (np. kwestionariusza osobowego),
- przekazanie prostej informacji, napisanie podania (np. o pracę), napisanie krótkiego listu,
- stosowanie zasad ortografii w zakresie poznanego materiału.

5. Inne umiejętności:

- wykazanie inicjatywy w nawiązywaniu kontaktów w nowym środowisku, zwłaszcza w pracy i miejscu zamieszkania,
- korzystanie ze słownika dwujęzycznego i innych źródeł informacji (w tym z Internetu).

Poziom umiejętności językowych przewidziany w celach nauczania jest spójny z **poziomem A1** określonym w dokumencie *Europejski system opisu kształcenia językowego, który zakłada, że uczący się:*

Potrafi zrozumieć i stosować wyrażenia z języka codziennego oraz wyrażenia potoczne, jak również bardzo proste wypowiedzi mające na celu zaspokojenie konkretnych potrzeb. Potrafi przedstawić siebie lub inną osobę oraz zadać jej pytania dotyczące na przykład miejsca zamieszkania, jej znajomych, posiadanych przez nią rzeczy itp., potrafi odpowiedzieć na podobne pytania. Potrafi porozumiewać się z innymi w prosty sposób, jeśli jego rozmówcy mówią wolno i wyraźnie oraz wykazują gotowość do współpracy.

Program przewiduje drugi wariant nauczania języka obcego w zasadniczej szkole zawodowej dla zwiększonej liczby godzin nauczania języka niemieckiego.

Poniżej cele nauczania i cele wychowawcze, które zostały sformułowane w drugim wariantcie nauczania języka obcego w zasadniczej szkole zawodowej.

b. Wariant odpowiadający europejskiemu poziomowi A2 (więcej niż 1 godz. nauki języka tygodniowo w ciągu 3 lat):

Cele nauczania

1. opanowanie języka na poziomie zapewniającym minimum komunikacji językowej,
2. przygotowanie do podjęcia pracy za granicą w obszarze nauczanego języka lub w Polsce u pracodawcy pochodzącego z obszaru tego języka,
3. Przygotowanie do dalszej nauki w liceum uzupełniającym.

Cele wychowawcze

1. umożliwienie wszechstronnego rozwoju osobowości poprzez nabywanie wiedzy i umiejętności językowych i pozajęzykowych,
2. zetknięcie z innymi zjawiskami kulturowymi i dokonywanie wyważonych porównań, likwidowanie uprzedzeń i stereotypów,
3. przygotowywanie ucznia do samodzielnego uczenia się i oceniania swoich postępów,
4. rozwijanie u ucznia postawy otwartości, umożliwiającej nawiązywanie kontaktu w krajach obszaru niemieckojęzycznego w nowym otoczeniu i w nowym miejscu pracy.

Przewidywane osiągnięcia uczniów

1. W zakresie **słuchania**:

- rozumienie prostych sytuacji komunikacyjnych, w tym intencji rozmówcy,
- rozumienie instrukcji nauczyciela,
- rozumienie ogólnego sensu oraz wyszukiwanie szczegółowych informacji w nieskomplikowanych wypowiedziach i dialogach.

2. W zakresie **mówienia**:

- pytanie o informację i udzielanie informacji w typowych sytuacjach życia codziennego i zawodowego,
- formułowanie krótkich wypowiedzi o sobie, swoim otoczeniu, regionie, kraju,

- rozpoczynanie i podtrzymywanie rozmowy dotyczącej typowych sytuacji życia codziennego i zawodowego,
- opanowanie wymowy w stopniu zapewniającym zrozumiałość wypowiedzi.

3. W zakresie **czytania**:

- rozumienie powszechnie spotykanych dokumentów i autentycznych tekstów użytkowych (np. instrukcji, listów, ogłoszeń, rozkładu jazdy, reklam, menu), a także, wybiórczo, prasy codziennej oraz nieskomplikowanych tekstów (adaptowanych i autentycznych) dotyczących kultury i realiów obszaru nauczanego języka,
- wyszukiwanie szczegółowych informacji w prostych tekstach.

4. W zakresie **pisania**:

- pisanie szeregu prostych zwrotów i zdań oraz ich łączenie za pomocą podstawowych konektorów, np. *i, ale, ponieważ*,
- zredagowanie krótkiej wypowiedzi o sobie (w tym o wybranym zawodzie), swoim otoczeniu, regionie, kraju,
- wypełnianie typowych formularzy (np. kwestionariusza osobowego), przekazanie prostej informacji, napisanie podania (np. o pracę), napisanie krótkiego listu,
- stosowanie zasad ortografii w zakresie poznanego materiału.

5. Inne umiejętności:

- wykazanie inicjatywy w nawiązywaniu kontaktów w nowym środowisku, zwłaszcza w pracy i miejscu zamieszkania,
- korzystanie ze słownika dwujęzycznego i innych źródeł informacji (w tym z Internetu).

Poziom ten odpowiada **poziomowi A2** określone w dokumencie *Europejski system opisu kształcenia językowego*. Zakłada on, że uczący się:

Potrafi zrozumieć pojedyncze zdania oraz wyrażenia często używane i związane bezpośrednio z życiem codziennym (np. dane o sytuacji osobistej i rodzinnej, zakupy, najbliższe otoczenie, praca). Potrafi się porozumieć w trakcie wykonywania prostych codziennych zadań, wymagających jedynie bezpośredniej i prostej wymiany informacji na znany temat. Potrafi opisać za pomocą prostych środków swoje wykształcenie, swoje bezpośrednie otoczenie i wypowiedzieć się na temat podstawowych potrzeb.

3.2. Cele operacyjne

Cele operacyjne powinny zostać ujęte tak, aby jasno wynikały z nich konkretne, namacalne i dające się sprawdzić zachowania uczących się⁴, (np. uczeń umie podać numer swojego telefonu lub przełożyć termin spotkania z koleżanką).

W wariancie odpowiadającym europejskiemu poziomowi A1 przykładowe zakładane zachowania językowe uczniów to:

- uczeń potrafi zadać pytanie i udzielić na nie odpowiedzi w zakresie najistotniejszych spraw,
- uczeń potrafi opisać miejsce zamieszkania i znajome osoby, używając prostych słów i zdań,
- uczeń potrafi napisać krótką kartkę z wakacji i wypełnić prosty formularz.

Dla wariantu odpowiadającego europejskiemu poziomowi A2 do zachowań przedstawionych powyżej należałoby dodać:

- uczeń potrafi brać udział w rozmowie (nie potrafi jednak jeszcze jej inicjować),
- uczeń potrafi w prosty sposób (w kilku zdaniach) opisać swoją rodzinę i inne osoby, warunki mieszkaniowe, wykształcenie (wymarzony zawód),
- uczeń potrafi zanotować proste informacje potrafi napisać prosty list prywatny, np. podziękowanie.

Cele operacyjne możemy precyzować jeszcze dokładniej, wskazując wyrażenia oraz struktury gramatyczne potrzebne do ich realizacji. Postugiwanie się operacjonalizacją celów może być bardzo przydatne przy kontroli i ocenie osiągnięć uczniowskich, w tym również przy budowaniu przedmiotowego systemu oceniania (PSO).

Przykładowy system przedmiotowego oceniania z uwzględnieniem wymagań edukacyjnych na poszczególne oceny zostanie przedstawiony w rozdziale o ocenianiu uczniów (rozdział 7).

⁴ Hanna Komorowska *Metodyka nauczania języków obcych*. Fraszka Edukacyjna. Warszawa 2002

4. Warunki realizacji programu

Program przeznaczony jest do nauki niemieckiego w dość szczególnych warunkach, tzn. przy małej liczbie godzin nauczania języka obcego. Jednocześnie jest on adresowany do niezwykle wymagającego odbiorcy, jakim jest uczeń zasadniczej szkoły zawodowej.

Cele i treści programowe są dostosowane zarówno do wieku adresata: 16–18 lat, jego zainteresowań, jak też mają za zadanie odpowiednie motywowanie ucznia do nauki języka obcego.

4.1. Czas realizacji programu

Program przeznaczony jest do realizacji na IV etapie nauczania w zasadniczej szkole zawodowej w trzy-letnim cyklu nauczania (3 godziny według ramowego planu nauczania na IV poziomie nauczania w całym cyklu, co oznacza zaledwie jedną lub dwie godziny nauczania tygodniowo). W związku z tym tak istotną rolę przypisuje się nauczycielowi, który pełni funkcję przewodnika i doradcy w odkrywaniu obcego języka. Rolą nauczyciela jest także wspieranie autonomii ucznia, pomoc w nabywaniu umiejętności samodzielnego uczenia się.

4.2. Liczebność grup językowych

Program wykorzystuje metodę komunikacyjną, dlatego też niezwykle ważne jest umożliwienie jego realizacji w niezbyt licznych grupach językowych. Zgodnie z obowiązującymi przepisami możliwy jest podział klasy na grupy, jeśli liczy ona więcej niż 25 uczniów. Wówczas łatwiej nauczycielowi zorganizować proces nauki z wykorzystaniem różnych form socjalnych: pracy w plenum, w parach czy grupach. Ze względu na efektywność należy przestrzegać zasady, aby grupy nie liczyły więcej niż 4 uczniów.

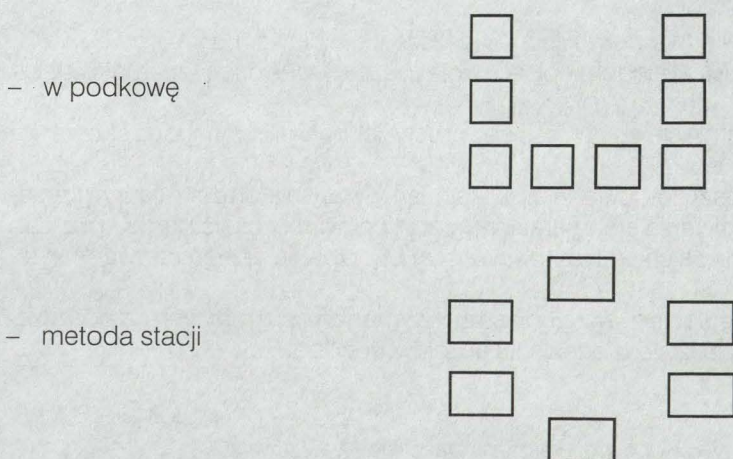
4.3. Przygotowanie i wyposażenie sali lekcyjnej

Kształcenie kompetencji komunikacyjnej wymaga zapewnienia odpowiednich warunków w sali lekcyjnej. Komunikacja jest utrudniona, gdy uczeń widzi plecy kolegi siedzącego przed nim. Dlatego też zalecane jest takie zaaranżowanie sali, aby uczniowie mieli możliwość komunikowania się ze sobą i nauczycielem, aby możliwa była praca w grupach i w parach.

Tradycyjne ustawienie ławek w rzędach na pewno utrudni nam rozwijanie komunikacji. Najkorzystniej byłoby, gdyby program był realizowany w salach – pracowniach językowych, gdzie ławki ustawione są w podkowę lub w kręgu.

Gdy jest to niemożliwe, to zachęcamy do takiego ustawiania ławek nawet podczas każdej lekcji. Zajmie nam to najwyżej 3–4 minuty, polecenia nauczyciela w języku niemieckim możemy także potraktować jako rozgrzewkę językową, a na efekty pracy w takich warunkach nie będziemy długo czekać.

2 przykładowe ustawienia ławek w klasie:

Sprawną realizacją programu wymaga też odpowiedniego wyposażenia sali lekcyjnej.

Tablica o odpowiedniej wielkości nie jest już podstawowym środkiem technicznym w procesie nauki.

Równie niezbędne są:

- tablice korkowe lub z innego materiału albo miejsce, na które można przypinać pomoce dydaktyczne,
- rzutnik pisma, który wykorzystuje nie tylko nauczyciel, ale i uczniowie,
- magnetofon do kaset audio oraz płyt kompaktowych, stanowiących obecnie najczęściej element obudowy dydaktycznej podręczników do nauki języków obcych (por. podręcznik *Profi*),
- odtwarzacz wideo z telewizorem,
- mapa Europy, świata oraz krajów niemieckiego obszaru językowego,
- komplet słowników dwujęzycznych dla uczniów.

Pożądane są też plakaty i zdjęcia z krajów niemieckojęzycznych oraz plansze, także wykonane przez uczniów, ilustrujące podstawowe zjawiska gramatyczne i leksykalne języka niemieckiego.

W klasie powinny się również znajdować materiały i narzędzia, umożliwiające pracę warsztatową: papier dużych rozmiarów, np. papier pakowy lub stare kalendarze do wykonywania plakatów, odpowiednia liczba mazaków, taśma samoprzylepna, klej, nożyczki.

Przybywające powoli plakaty wykonywane przez uczniów utworzą swoistą wystawę świadczącą o przyroście ich wiedzy i umiejętności, nie tylko w zakresie języka niemieckiego, ale i aspektu interkulturowego i zawodowego. Możemy się do niej odwoływać podczas procesu dydaktycznego, np. przy wprowadzaniu nowej tematyki. Może ona też znakomicie wspierać procesy grupowe oraz poczucie sukcesu uczniów.

5. Materiał nauczania

Zawarty w niniejszym programie materiał nauczania zgodny jest z *Podstawą programową* i odpowiada poziomowi A1 i A2 *Europejskiego systemu opisu kształcenia językowego*⁵ oraz jest zgodny z katalogiem treści *Kontaktschwelle Deutsch*, Straßburg 1985.

5.1. Treści nauczania

Treści nauczania, o których mowa w *Podstawie Programowej*, to wiedza i umiejętności nabyte przez ucznia na IV etapie nauczania w zasadniczej szkole zawodowej w cyklu trzyletnim. Ze względu na ogólnikowy charakter *Podstawy Programowej* dla zasadniczych szkół zawodowych odnośnie języka obcego program niniejszy czerpanie z obecnie powszechnie uznawanych standardów dokumentu Rady Europy *Europejski system opisu kształcenia językowego*, który jednoznacznie definiuje katalog kompetencji językowej na poziomie elementarnym A2.

Program zawiera treści:

- niezbędne do komunikacji językowej w ramach tematyki o podstawowym znaczeniu dla uczącego się,
- wskazujące na różnice interkulturowe jako niezbędny element w przygotowaniu ucznia do odpowiednich form komunikacji językowej w krajach niemieckiego obszaru językowego,
- istotne dla kształcenia kompetencji językowej w zakresie języka ogólnego i fachowego.

Zgodnie z powyższym, uczący się będą w stanie komunikować się na podstawowym poziomie językowym z najbliższym otoczeniem, ale też i otoczeniem zawodowym, będą potrafili uzyskać podstawowe informacje o osobach, miejscach, zainteresowaniach i formach spędzania czasu, także w zakresie danej branży zawodowej.

Program niniejszy przewiduje opanowanie przez ucznia zarówno podstaw języka ogólnego, jak i fachowego. Poznane i opanowane środki językowe powinny być powtarzane w kontekście szczególnej sytuacji zawodowej z wykorzystaniem odpowiednio dobranego słownictwa adekwatnie do sytuacji.

Program ten przygotowuje więc uczącego się do przyszłego życia zawodowego w otoczeniu kraju niemieckiego obszaru językowego.

5.2. Katalog tematów

Program zakłada wykształcenie u uczniów umiejętności w zakresie rozumienia, mówienia i pisania, a w szczególności:

- **rozumienia** bezpośrednich krótkich, prostych pytań, poleceń i wypowiedzi dotyczących języka ogólnego i typowych sytuacji z życia zawodowego, a także rozumienia informacji pozostawionych w telefonicznej poczcie głosowej czy na automatycznej sekretarce, zapowiedzi w miejscach publicznych, np. na dworcu kolejowym lub na lotnisku oraz rozumienia krótkich rozmów,
- **identyfikacji** istotnych informacji z krótkich tekstów, sporządzonych w formie pisemnej, rozumienia podstawowych treści przekazu tablic informacyjnych umieszczonych w miejscach użyteczności publicznej, a także drobnych ogłoszeń w gazecie,
- **umiejętności** wypełniania formularzy w zakresie podstawowych danych dotyczących osoby i wykonywanego zawodu,
- **rozumienia i aktywnego stosowania** liczb, określeń dotyczących miary i ilości, godzin oraz cen,
- **pisania** krótkich wypowiedzi o sobie, rodzinie i najbliższym otoczeniu, w tym otoczeniu zawodowym,
- **umiejętności komunikowania się**, np. przedstawiania się podczas rozmowy, odpowiadania na pytania dotyczących siebie, rodziny i otoczenia zawodowego,
- w zakresie **interakcji** umiejętności formułowania i reagowania na prośby i polecenia dotyczące życia codziennego i wykonywanego zawodu.

Przedstawione umiejętności są realizowane przez uczniów w zakresie poniżej przedstawionej listy tematów. Dotyczą one tematyki niezbędnej na poziomie elementarnym, nic więc dziwnego, że nie ma tu miejsca na politykę czy ekonomię. Nie ma też rozróżnienia tematów na poziomie A1 oraz na poziomie

⁵ *Gemeinsamer europäischer Referenzrahmen für Sprachen: lernen, lehren, beurteilen*. Straßburg 2001

A2, gdyż zgodnie z *Europejskim systemem opisu kształcenia językowego* tematyka realizowana na poziomie A1 jest pogłębianą na poziomie A2.

Katalog tematów realizowanych na poziomie A1 i A2:

1. **Człowiek**: dane personalne: nazwisko, imię, miejsce zamieszkania, nr telefonu, data i miejsce urodzenia, wiek, płeć, stan cywilny, rodzina, przyjaciele, pochodzenie, narodowość, wykonywany zawód, wygląd, przyzwyczajenia, przebieg dnia;
2. **Zdrowie**: części ciała, higiena, samopoczucie, choroba, wypadek, używki, opieka medyczna, ubezpieczenie;
3. **Dom**: rodzaj, położenie i wielkość mieszkania, pomieszczenia, meble i wyposażenie, prowadzenie domu, wynajmowanie mieszkania, przeprowadzka;
4. **Otoczenie/środowisko**: okolica/miasto/kraj, przyroda, zwierzęta, klimat/pogoda;
5. **Podróżowanie**: podróżowanie prywatnymi i publicznymi środkami komunikacji, podróże, nocleg, bagaż;
6. **Żywność**: produkty spożywcze, napoje, posiłki, lokale gastronomiczne;
7. **Zakupy**: rodzaje sklepów, cena/płacenie, środki spożywcze, ubranie, artykuły domowe;
8. **Usługi**: poczta, telekomunikacja, banki, ubezpieczenie, policja, urząd meldunkowy/urząd ds. cudzoziemców;
9. **Wychowanie/nauka**: szkoła, nauka zawodu, nauka języków obcych, egzaminy;
10. **Praca/zawód**: praca zawodowa, zawód, kwalifikacje, miejsce pracy, zarobki, czas pracy, urlop;
11. **Czas wolny/rozrywka**: zainteresowania, hobby, wypoczynek, rozrywka, święta, sport, radio, telewizja, sieć Internet, prasa.

5.3. Akty mowy

Przytoczona tematyka jest realizowana w aktach mowy. Dotykamy tu podstawowego zadania nauczyciela języka niemieckiego w zasadniczych szkołach zawodowych, jakim jest wykształcenie u uczniów zrębów kompetencji komunikacyjnej, w tym kompetencji lingwistycznej.

Umiejętność porozumiewania się z członkami innych narodowości i kultur jest niezbędna w dobie globalizacji. Mobilność obywateli jednoczącej się Europy to duża szansa ale i wyzwanie dla młodego człowieka rozpoczynającego wkrótce swe zawodowe życie. Od poziomu umiejętności komunikacyjnej często zależy jego sukces. W związku z tym autorki uznają za konieczne przygotowanie uczniów do następujących funkcji komunikacyjnych.

1. Udzielanie i zdobywanie informacji:
 - nazywanie, definiowanie i identyfikowanie,
 - opis,
 - objaśnianie,
 - informowanie,
 - udzielanie informacji/zapowiedź,
 - określanie celu i przeznaczenia,
 - stwierdzanie wiedzy lub jej braku.
2. Ocena i komentarz:
 - wyrażanie opinii i poglądów,
 - zadowolenie lub brak zadowolenia,
 - aprobaty i dezaprobaty,
 - zainteresowanie lub brak zainteresowania,
 - udzielanie lub nieudzielanie pozwolenia,
 - wyrażanie zgody lub odmowy,
 - wyrażanie życzeń,
 - wyrażanie upodobań,
 - określanie stopnia ważności,
 - zaprzeczanie lub wyrażanie sprzeciwu,
 - uskarżanie się,
 - upewnianie się,
 - usprawiedliwianie się i uzasadnianie.
3. Wyrażanie uczuć:
 - radość/ubolewanie,
 - upodobanie/brak upodobania,

- zainteresowanie/obojętność,
 - współczucie,
 - zdziwienie/zaskoczenie,
 - nadzieja,
 - troska/obawa,
 - rozczarowanie.
4. Akty komunikacji:
- prośba/polecenie,
 - potwierdzenie,
 - oferowanie pomocy, jej przyjęcie lub odrzucenie,
 - zamawianie/życzenia,
 - rada, zalecenie, ostrzeżenie,
 - pozwolenie/uzyskanie zgody,
 - propozycja,
 - przyrzeczenie,
 - zaproszenie,
 - umawianie się.
5. Konwencje:
- nawiązywanie kontaktu,
 - przedstawianie siebie i innych osób,
 - informowanie o samopoczuciu,
 - składanie życzeń,
 - gratulacje,
 - wyrażanie uznania/komplementowanie,
 - podziękowania,
 - przeprosiny,
 - żegnanie się.

5.4. Strategie konstruowania wypowiedzi

Poniżej przedstawiono listę środków językowych niezbędnych do konstruowania wypowiedzi w autentycznych sytuacjach komunikacji językowej. Dotyczą one świadomego konstruowania wypowiedzi i prowadzenia rozmowy zgodnie z intencjami nadawcy i odbiorcy. Na poziomie znajomości języka A1 i A2 Rady Europy określonej w *Europejskim systemie opisu kształcenia językowego* szczególna rola przypada umiejętności stosowania przez uczniów **strategii kompensacyjnych**. Dzięki temu uczący się jest w stanie aktywnie uczestniczyć w komunikacji, pomimo niedostatków języka obcego. Stosowanie tych strategii polega na tym, iż uczeń potrafi np. opisać słowa lub pojęcia, których nazw nie zna, potrafi poprosić o powtórzenie niezrozumiałej wypowiedzi lub potrafi upewnić się, czy został dobrze zrozumiany.

Poziom	A1	A2
Rozpoczęcie wypowiedzi Entschuldigung,...		Entschuldigung, haben Sie einen Moment Zeit?
Zakończenie wypowiedzi Okay, tschüs bis bald.		Entschuldigung, ich muss jetzt weg.
Prośba o udzielenie głosu Bitte! Moment bitte.		Einen Augenblick, ich möchte etwas sagen.
Sygnalizowanie uważnego słuchania Bitte?/Aha.		Ach so./Na und?
Zachęcanie do kontynuowania wypowiedzi Also?/Ja?		Sprechen Sie bitte weiter.
Zwracanie uwagi na znane fakty		Nein, morgen kann ich nicht. Da habe ich doch Geburtstag.
Podawanie przykładów Ich esse gern Obst, zum Beispiel Orangen, Bananen und Himbeeren.		Ich muss den Haushalt machen: waschen, kochen etc.

Zmiana tematu

Was ich noch sagen wollte.
Ach ja, wenn wir gerade von Computern reden.
Hast du dir einen gekauft?

Podkreślanie znaczenia informacji

Tut mir Leid. Das geht nicht mehr.
Wir fahren weg.

Unikanie podawania szczegółowych informacji

Wie viele Schüler waren dabei?
Hm, vielleicht fünfzehn oder so.

Wymówki

Kommst du mit ins Kino?
Ach, eigentlich bin ich ziemlich müde.

Uprzejmość

Kann/Darf ich Sie etwas fragen?

Sind Sie bitte so nett und...
Das ist sehr freundlich. Danke.

Techniki kompensacyjne

Poziom

A1

A2

1. Oferowanie pomocy w zrozumieniu

Uproszczenia

Kein Zutritt. Also, das heißt:
Man darf nicht hinein.

Powtórzenia

Dreimal, verstehen Sie, dreimal
musste ich anrufen.

Opisywanie słów i pojęć

Apotheke: Da kann man
Medikamente kaufen.

Pytania mające na celu kontrolę zrozumienia

Ist das klar?

Przeliterowywanie

Mein Name ist Kroll, ich
buchstabiere: K-R-O-L-L

Pauschalurlaub ist eine Reise mit
Flug, Hotel und Essen.

Soll ich langsamer sprechen?

Stadt wird am Ende mit „dt“ geschrieben,
Staat mit zwei „a“ und „t“

2. Prośba o pomoc w zrozumieniu

Sygnalizowanie niezrozumienia

Entschuldigung, wie bitte?

Prośba o powtórzenie

Noch einmal bitte. Wie bitte?

Prośba o potwierdzenie prawidłowości zrozumienia

Tut mir Leid. Ich verstehe nicht.

Bitte wiederholen Sie den Satz noch einmal.

Sagten Sie heute Morgen oder Abend?

Prośba o wyjaśnienie

Entschuldigung, wie heißt das?

Prośba o przeliterowanie

Bitte buchstabieren Sie mir den Namen.

Prośba o napisanie wyrazów

Bitte schreiben Sie das auf.

Prośba o zmniejszenie tempa mówienia

Sie sprechen zu schnell.

Ich verstehe Sie nicht.

Prośba o powtórzenie

Wie bitte?

Entschuldigung, noch einmal bitte.

Pomoc przy formułowaniu wypowiedzi

Ich kenne das Wort nicht.

Können Sie mir das bitte aufschreiben?

Bitte reden Sie etwas langsamer.

Können Sie das bitte wiederholen?

Möchtest du sagen....?

Meinen Sie vielleicht...?

Pytania mające na celu kontrolę zrozumienia

Habe ich Sie richtig verstanden?

Sygnalizowanie niezrozumienia

Das verstehe ich nicht.

Ich glaube, das habe ich nicht richtig verstanden.

3. Indywidualne stosowanie technik kompensacyjnych

Opisywanie słów i pojęć

Wie nennt man das? Es ist ein Gemüse, es ist lang, grün und rund. Eine Gurke?

Stosowanie synonimów lub wyrazów o zbliżonym znaczeniu

Wo ist mein Buch...
nicht ein Buch... ein Schreibbuch.
Ah, dein Heft?

Ich will einen Kuchen backen und suche ein Pulver. Es ist so etwas wie... ein magisches Pulver, der Kuchen wird groß mit dem Pulver. Backpulver?

Poprawianie własnych błędów

Ich fahre zu Berlin... nein,
nach Berlin.

Entschuldigung, ich fange noch einmal an.
Ich meine...

Sygnalizowanie niezrozumienia słowa lub jego zapomnienia

Wie sagt man das auf Deutsch?

Entschuldigung, ich weiß das Wort nicht auf Deutsch.

Upewnianie się, czy jest się rozumianym (nawet z błędami językowymi)

Ich spreche nicht gut Deutsch.
Haben Sie verstanden?

Haben Sie mich verstanden?

5.5. Środki językowe

Środki językowe dotyczące pojęć ogólnych i sfery zawodowej są realizowane w komunikacji językowej niezależnie od sytuacji, której dotyczy rozmowa oraz niezależnie od jej tematu. Są to kategorie o podstawowym znaczeniu dla komunikowania się na poziomie A1 i A2 *Europejskiego systemu opisu kształcenia językowego*.

Informowanie o osobach, rzeczach oraz opis stanu posiadania lub przynależności

- być lub nie być, np. *Hier gibt es nur eine Grundschule.*
- istnienie (obecność/nieobecność), np. *Ist sie da? Nein, leider nicht.*
- dostępność/niedostępność, np. *Ich habe kein Auto.*
- zajście wydarzenia lub jego brak, np. *Was ist los?*
- włączenie/wyłączenie, np. *Ich komme mit meinem Freund.*
- posiadanie/przynależność, np. *Das ist Stefans Auto.*

Usytuowanie w przestrzeni

- miejsce *In Paris/Hier/Dort/Zu Hause.*
- pochodzenie/skąd się przybywa np. *Woher kommst du? Aus Warschau/Vom Arzt.*
- kierunek, np. *Wie komme ich zum Rathaus? Gehen Sie bitte rechts in die Schillerstrasse und dann gehen Sie geradeaus.*
- odległość, np. *Wie weit ist es nach Berlin? Nur noch zehn Kilometer.*

Usytuowanie w czasie

- określenie dokładnego czasu, np. *Wann kommst du? Um 2 Uhr.*
Wann bist du geboren? Am 2. Juni 1990.
- określanie kolejności zdarzeń
- wyrażanie czynności wcześniejszej lub późniejszej
- określanie zdarzeń jednoczesnych
- odniesienie do przyszłości, teraźniejszości lub przeszłości
- spóźnienie lub wcześniejsze przybycie
- długość trwania
- początek
- koniec
- częstotliwość
- zmienność lub niezmiennosc

Kategorie ilościowe

- liczby/oznaczenia dotyczące ilości, np. *Willst du einen halben Apfel haben?*
Ich habe noch genau 30 Euro.

- określenie intensywności/stopnia, np. *Das ist sehr/zu gefährlich.*
- rozmiar/wielkość, np. *Wie schwer...? 1 Kilo(gramm)*

Kategorie

- fizyczne, np. *Welche Farbe hat das Auto? Es ist blau.*
- wartościowanie, np. *(Wert? Preis?) (nicht) teuer/billig*
- (Qualität?) *(nicht) (sehr) gut*
- (Schwierigkeit?) *(nicht) leicht*
- porównywanie, np. *Er ist so alt wie ich/Wir sind gleich alt.*

Tworzenie logicznych powiązań

- związki przyczynowo – skutkowe, np.
Warum kommt er nicht zur Party? Weil er heute lange arbeitet.
Es wird regnen. Deshalb nehme ich den Schirm mit.
- uwarunkowanie, np. *Kann ich das Auto haben? Wenn du es bis 5 Uhr zurückbringst.*
- tworzenie alternatyw, np. *Gehen wir jetzt gleich oder in einer halben Stunde?*

Wyrażanie umiejętności, możliwości i zobowiązań

- Umiejętności, np. *Können Sie Französisch? Ja, klar/Sicher.*
- Przypuszczenie, np. *Können Sie morgen kommen? Vielleicht sind sie schon da.*
- Konieczność/Zobowiązanie, np. *Ich muss los. Morgen brauche ich Sie.*

5.6. Gramatyka

Niniejszy program zaleca realizację kształcenia językowego, z wykorzystaniem metody komunikacyjnej z elementami metody kognitywnej. Uczeń poprzez kolejne próby odkrywa zębę systemu języka. Błąd powinien być zatem traktowany jako immanentna cecha procesu uczenia się.

Podejście komunikacyjne⁶ rezygnuje z bezbłędneho opanowania systemu językowego. Nadrzędnym celem nauki, o czym była mowa w rozdziale III, jest osiągnięcie kompetencji komunikacyjnej w stopniu wystarczającym do efektywnego porozumiewania się na co dzień, także w typowych sytuacjach życia zawodowego. W związku z tym poprawność gramatyczna użycia języka jest zdeterminowana możliwością skuteczności porozumiewania się. Naukę struktur gramatycznych należy postrzegać pod kątem możliwości ich wykorzystania w komunikowaniu się. Należy przy tym pamiętać, że możliwość porozumiewania się na elementarnym poziomie opanowania języka (poziom A1 i A2 według *Europejskiego systemu opisu kształcenia językowego*) jest ze zrozumiałych względów o wiele ważniejsza niż poprawność gramatyczna. W związku z tym np. większe znaczenie przypisuje się tu umiejętności formułowania pytań czy stosowania odpowiednich form czasownika niż poprawnej produkcji struktur morfologicznych czy bezbłędnej budowy zdania. Funkcjonalne podejście do gramatyki wymaga też opanowania na poziomie A1 i A2 trudniejszych kategorii gramatycznych, takich jak np. trybu warunkowego Konjunktiv II niezbędnego przy formułowaniu prośb, ale tylko i wyłącznie jako jednostek leksykalnych.

5.6.1. Czasownik

Poziom	A1	A2
Czasy		
Präsens	wszystkie czasowniki, w tym czasowniki rozdzielnie złożone związane z tematyką (patrz katalog tematów rozdział 5.2.)	
Perfekt czasowników	<i>arbeiten/bleiben/essen/fahren/fragen/glauben/haben/lesen/lernen/machen/schlafen/sehen/trinken/passieren/verstehen</i>	pozostałe czasowniki związane z tematyką (patrz katalog tematów)
Wybrane formy Partizip Perfekt		Heute geöffnet. Bis Freitag geschlossen.
Präteritum czasowników		<i>haben/kommen/sagen/sein</i> Modalverben

⁶ Termin proponowany przez H. Komorowską: *Metodyka nauczania języków obcych*. Fraszka Edukacyjna. Warszawa 2002

Präteritum wybranych czasowników

1. i 3. osoba *haben/sein*

1. i 3. osoba *können*

Tryby

Indikativ

wszystkie czasowniki z katalogu tematów

Konjunktiv II

haben/können/mögen/werden

Imperativ w drugiej osobie liczby pojedynczej i mnogiej oraz w formie grzecznościowej *Sie*

Geh bitte nach Hause!

Kommt bitte alle mit!

Kommen Sie bitte mit!

Modalverben

Präsens

können/wollen/müssen/dürfen

sollen

ich möchte

5.6.2. Rzeczownik

Poziom

A1

A2

Rodzaj

der/die/das

Liczba

liczba pojedyncza/mnoga rzeczowników
z katalogu tematów

Przypadek

Nominativ/Akkusativ

Dativ

Genetiv imion w liczbie pojedynczej, np.

Karls Freunde kommen heute Nachmittag.

Genetiv (biernie) np. *Die Nummer des Wagens.*

Forma zastępcza: *Freunde von Karl kommen heute.*

5.6.3. Rodzajnik

Poziom

A1

A2

Rodzajnik określony

der/die/das/die

Rodzajnik nieokreślony

ein/eine/ein

Brak rodzajnika

Ich esse gern Fleisch.

Interrogativ: Nominativ/Akkusativ

welch-, alle:

Welchen Film meinst du?

Alle Arbeiter

5.6.4. Zaimek

Poziom

A1

A2

Zaimek wskazujący

dieser/diese/dieses/diese

Zaimek dzierżawczy – liczba pojedyncza i mnoga

mein/dein/sein/ ihr/Ihr

unser/euer

Zaimek nieokreślony

etwas, nichts, mehr, alles
welch-, np. Ich habe keine Milch mehr.
Hast du welche?

Zaimek osobowy – Nominativ i Akkusativ

ich/mich, er/ihn, sie/sie, es/es

– Dativ

przy czasownikach *danken, gehen, helfen:*
uns, euch, sie mir, dir, euch, Ihnen

Zaimek zwrotny – Akkusativ

jemand, np. Hat jemand mein Buch?
niemand, np. Hier ist niemand.

mich/dich/euch/sich

Zaimek względny

sich/uns, np. Wir sehen uns morgen.

Zaimki pytające – Nominativ

Wer?/Was?

– Akkusativ

Wen?/Was?, np. Wen besuchst du? Was machst du morgen?

– Dativ

Wem?, np. Wem gehört die Jacke?

5.6.5. Przymiotnik

Poziom

A1

A2

po rodzajniku określonym – Nominativ/Akkusativ/Dativ

po rodzajniku nieokreślonym – Nominativ/Akkusativ/Dativ

przydawka

der neue Arbeitsplatz/die neue Stelle/das neue Haus
ein neuer Arbeitsplatz/eine neue Stelle/ein neues Haus

orzecznik

Das Haus ist neu.

przystówek

Ich lese gern.

Stopniowanie przymiotnika

Forma regularna oraz wybrane formy nieregularne

Hier ist das Obst billiger.

Er ist jünger als ich.

Nein, ich bin älter.

gern – lieber – am liebsten

viel – mehr – am meisten

gut – besser – am besten

5.6.6. Przyimek

Poziom

A1

A2

czasu

an (am Morgen), ab (ab Februar),

bis (bis nächsten Freitag),

für (für die nächsten zwei Wochen),

in (im Sommer), nach (nach dem Essen),

seit (seit einer Woche), über (über 20 Minuten),

um (um halb sieben),

von...bis (geschlossen von Dienstag bis Freitag),

vor (vor dem Konzert), während (während des Urlaubs),

zu (zum Frühstück)

vom...an (vom Herbst an)

miejsca

*an (Ferien am Meer, an den See fahren),
auf (auf dem Marktplatz), aus (aus China)
bei (bei Familie Müller, bei Kodak),
hinter (hinter dem Haus),
in (im Park spazieren gehen,
in die Stadt fahren),
nach (nach Paris, nach Österreich fahren),
von ... nach (von Bern nach Luzern),
zu (zur Schule/zu meinem Freund),
zwischen (zwischen Berlin und Frankfurt),
neben (er sitzt neben mir), unter (unter dem Tisch),
über (über dem Tisch)*

sposobu

*aus (aus Plastik),
für (für meinen Freund, für dich),
mit (mit dem Auto), ohne (ohne mich)*

*gegenüber (in dem Lokal gegenüber),
neben (er setzt sich neben dich),
unter (unter den Tisch),
über (über den Tisch),
von (von der Arbeit),
vor (vor der Disco),
zwischen (er setzt sich zwischen
den Mann und die Frau)*

wie (wie du, wie ein Kollege)

5.6.7. Budowa zdania

Poziom

A1

A2

Zdania twierdzące

Ich fahre morgen nach Berlin.

Dopełnienie

Ich heiße Hans Kroll.

Ich nehme eine Coca Cola.

w Dativie po czasownikach danken, geben, helfen

Gib mir bitte das Buch.

Klamra w zdaniu

Der Unterricht fängt um 8 Uhr an.

Ich will meine Oma besuchen.

Ich habe schon gegessen.

Zaprzeczenie

kein *Ich habe jetzt keine Zeit.*

nicht *Ich verstehe dich nicht.*

Zdania pytające

Pytania rozpoczynające się na literę W

Wo warst du?

Pytania z odpowiedzią tak/nie

Kaufst du heute ein?

Spójniki/konektory:

zdań współrzędnie złożonych

und du und ich/eine Cola und ein Eis

oder Tee oder Kaffee

aber Das ist sehr gut, aber leider zu teuer.

*denn Ich gehe heute nicht ins Kino, denn ich
habe keine Zeit.*

*dann Ich muss noch kurz telefonieren,
dann gehen wir.*

*deshalb Ich muss lernen, deshalb bleibe ich
zu Hause*

zdań podrzędnie złożonych

weil Er kommt nicht mit, weil er krank ist.

wenn Wenn ich Zeit habe, schreibe ich dir.

6. Procedury osiągnięcia celów nauczania

Zgodnie z *Podstawą programową szkoła powinna stworzyć uczniom warunki do nabycia umiejętności planowania, organizowania i oceniania własnej nauki, przyjmowania za nią odpowiedzialności.*

Uczniowie więc, oprócz języka obcego, powinni nauczyć się, w jaki sposób będą mogli wykształcić powyższe umiejętności. Rozmowy nauczyciela z uczniami na temat indywidualnych metod uczenia się, ćwiczenie nowych strategii i zachęcenie do ich stosowania na pewno nie będą stratą czasu, a biorąc pod uwagę niewielki wymiar godzin języka obcego w zasadniczej szkole zawodowej mogą przyczynić się do podniesienia efektywności nauczania.

Uczniowie stosują strategie podczas uczenia się języka obcego, planowania, organizowania i kontrolowania nauki. Niezbędne jest też stosowanie strategii kontrolowania uczuć i emocji towarzyszących nauce języka, również dla ułatwiania współpracy z innymi osobami uczestniczącymi w komunikacji językowej.

Uczniowie, w zależności od swoich możliwości i potrzeb, mogą korzystać z wielu spośród wymienionych poniżej strategii.

6.1. Strategie uczenia się

Strategie odnoszące się bezpośrednio do uczenia się języka niemieckiego⁷

- odkrywanie związków istniejących w podsystemach językowych (np. tworzenie grup wyrazów pokrewnych, kojarzenie nowych słów ze słowami lub pojęciami już nam znanymi, wplatanie nowych informacji w znany nam kontekst itd.)
- regularne i zaplanowane powtarzanie (np. założenie tzw. kartoteki)
- uczenie się poprzez działanie (np. przedstawienie znaczenia nowych słów przy pomocy pantomimy)
- porządkowanie struktur językowych (np. zaznaczanie w tekstach odpowiednich miejsc przez podkreślenie, kolor, symbole, robienie notatek, sporządzanie planu wypowiedzi według punktów, streszczanie itd.)
- analizowanie i stosowanie reguł (odkrywanie reguł na podstawie przykładów, wykorzystywanie znajomości języka ojczystego i innych języków obcych, świadome stosowanie reguł w celu zrozumienia języka)
- stosowanie języka w sytuacjach komunikacyjnych (np. prowadzenie rozmów, pisanie listów, oglądanie telewizji itd.)
- stosowanie pomocy dydaktycznych (słowniki, gramatyki, wzory listów, filmy wideo itd.)

Strategie odnoszące się w sposób ogólny do procesu uczenia się, mające pośrednio wpływ na pomyślny przebieg uczenia się języka obcego

- indywidualizacja procesu uczenia się (np. uczeń koncentruje się na zadaniu i planuje kolejne kroki w jego realizacji)
- redukcja czynników przeszkadzających w uczeniu się (np. wyłączenie muzyki)
- planowanie nauki (określenie celów długo- i krótkoterminowych, określenie potrzeb przez uczącego się)
- odkrywanie sposobów uczenia się (czytanie o strategiach, rozmowy z innymi uczącymi się, nauczycielem, określenie indywidualnych cech uczenia się)
- organizowanie nauki (określenie czasu i warunków uczenia się)
- samoocena (porównywanie swoich wyników z wzorami rozwiązań, określanie poziomu swoich umiejętności i wiedzy, ćwiczenie słabych punktów itd.)
- kontrolowanie uczuć i emocji (zwracanie uwagi na „sygnały” wysyłane przez nasze ciało, prowadzenie dziennika, rozmowa o emocjach towarzyszących nauce języka, ćwiczenia relaksacyjne, pozytywne myślenie o swoich dokonaniach, nagradzanie się)
- zadawanie pytań (np. pytania o wyjaśnienie czegoś, prośba o poprawianie itp.)
- współpraca z innymi uczącymi się (np. wspólne odrabianie prac domowych, realizacja projektów, porównywanie prac)

⁷ Typologia strategii przytoczona za P. Bimmelem i U. Rampilon w *Lernerautonomie und Lernstrategien*. Langenscheidt, Berlin 2000

- wcielanie się w rolę innych (odgrywanie różnych ról)
- wykorzystywanie ogólnej wiedzy (tworzenie przypuszczeń i sprawdzanie ich słuszności, odgadywanie znaczenia słów na podstawie znanego kontekstu lub podobieństw do znanych języków
- postugiwanie się językiem ciała (gesty i mimika)

6.2. Techniki rozwijania sprawności językowych

Techniki rozwijania sprawności językowych są często mylone ze strategiami uczenia się, które są planami działania realizowanymi w świadomy sposób przez uczniów, podczas gdy techniki są to metody działania nauczycieli, mające na celu podniesienie skuteczności nauczania.

Przewidziane przez program opanowanie języka ogólnego, ale również i fachowego w zakresie podstawowym wymaga od nauczycieli stosowania metod harmonijnie rozwijających cztery sprawności językowe oraz znajomość leksyki i struktur gramatycznych.

Nauczyciel, stosując szeroki wachlarz technik nauczania języka, animuje ucznia do dokonywania przez niego wyboru najbardziej optymalnych strategii.

Prezentację technik pracy nad rozwojem sprawności językowych rozpoczniemy od sprawności rozumienia ze słuchu.

6.2.1. Techniki rozwijające sprawność rozumienia ze słuchu

Sprawność rozumienia ze słuchu odgrywa wielką rolę w metodzie komunikacyjnej i należy jej poświęcić dużo miejsca podczas nauczania języka niemieckiego w zasadniczej szkole zawodowej. Stanowi ona punkt wyjścia do komunikacji językowej, a może również być samodzielną umiejętnością językową podczas oglądania telewizji, słuchania radia lub różnego rodzaju komunikatów. Umiejętność rozumienia ze słuchu prostych tekstów w sytuacjach dnia codziennego i pracy zawodowej, a następnie komunikowania się z rówieśnikami lub przełożonymi, będzie dużą wartością dla uczniów zasadniczej szkoły zawodowej, podejmujących pracę w krajach obszaru niemieckojęzycznego. Zadania nauczyciela podczas pracy nad rozwijaniem tej sprawności polegają przede wszystkim na postawieniu uczniom określonego zadania narzucającego styl słuchania. Obowiązuje zasada słuchania na domysł i orientację co do ogólnego sensu bez konieczności rozumienia każdego słowa lub metoda wyławiania konkretnych informacji potrzebnych słuchającemu.

Techniki rozwijania sprawności rozumienia ze słuchu dzielimy na trzy grupy:

1. Techniki **poprzedzające** słuchanie, aktywizujące słownictwo związane ze słuchanym tekstem i skupiające uwagę uczniów wokół jego tematyki:
 - skojarzenia tematyczne przypominające słownictwo na określony temat,
 - ilustracja na temat związany z nieznanym jeszcze tekstem i rozmowa na jej temat,
 - porządkowanie historyjki obrazkowej przedstawiającej sytuację w słuchanym później tekście,
 - rozmowa na temat występujący w tekście,
 - podanie krótkiego streszczenia tekstu przed słuchaniem,
 - sporządzanie listy wyrazów, które mogą wystąpić w tekście.
2. Techniki **towarzyszące** słuchaniu, narzucające styl słuchania:
 - bingo liczbowe, wyrazowe, literowe,
 - dyktando podczas którego uczniowie rysują (np. drogę na planie miasta, krajobraz lub ustawienie mebli w pokoju),
 - zaznaczanie słów na liście,
 - wykonywanie poleceń zgodnych ze słuchanym tekstem,
 - wypełnianie tabel, luk w tekście,
 - zaznaczanie właściwych odpowiedzi,
 - ustalanie właściwej kolejności fragmentów tekstu,
 - robienie notatek.
3. Techniki następujące **po wysłuchaniu** tekstu, które kontrolują zrozumienie tekstu i stanowią przejście do innych sprawności – mówienia lub pisania:
 - przyporządkowanie tekstu do ilustracji,
 - wybieranie właściwych odpowiedzi,
 - odpowiadanie na pytania,
 - rozmowa na temat wysłuchanego tekstu.

6.2.2. Techniki rozwijające sprawność pisania

Uczniowie zasadniczej szkoły zawodowej powinni nabyć umiejętność napisania krótkiego listu, życiorysu, pocztówki, e-maila, podania o pracę. Powinni również umieć wypełnić formularze wymagane w miejscu pracy lub np. podczas meldowania się w hotelu. Proste listy, w których uczniowie się przedstawiają, mogą być pisane na wczesnym etapie nauki języka niemieckiego. Należy stosować następujące techniki przygotowujące ucznia do **produkcji pism użytkowych**:

- pisanie listów, kartek, życiorysu według określonych punktów,
- układanie listu z pociętych elementów w celu zwrócenia uwagi ucznia na budowę listu,
- pisanie listów, kartek, e-maili według gotowych wzorów,
- pisanie listów, e-maili, kartek do bohaterów literackich, aktorów, piosenkarzy,
- wypełnianie formularzy według gotowych wzorów.

6.2.3. Techniki rozwijające sprawność czytania

W zakresie tej sprawności uczeń powinien osiąść umiejętność rozumienia czytanych prostych autentycznych i adaptowanych tekstów takich jak listy, teksty informacyjne, szyldy, formularze itd. Zadaniem nauczyciela jest wykształcenie u ucznia różnych stylów czytania umożliwiających ogólne zrozumienie tekstu lub wyszukiwanie szczegółowych informacji. Należy zdecydowanie odchodzić od zasady czytania i rozumienia tekstu słowo po słowie. Podobnie jak przy sprawności rozumienia ze słuchu rozróżniamy 3 grupy technik rozwijających umiejętność czytania:

1. Techniki koncentrujące się na tematyce tekstu i **poprzedzające** czytanie:
 - skojarzenia tematyczne,
 - praca z obrazkiem – całym lub odstawianie jego kolejnych fragmentów,
 - przewidywania co do treści tekstu,
 - rozmowa na temat związany z nieznanym jeszcze tekstem,
 - zagadki leksykalno-gramatyczne.
2. Techniki **towarzyszące** pracy z tekstem:
 - wyrazy klucze – wypisanie lub podkreślenie w tekście tych wyrazów, na których opiera się całe znaczenie tekstu,
 - wydobywanie głównej myśli tekstu,
 - oddzielenie informacji głównej od pobocznych przy pomocy kolorów,
 - porządkowanie ilustracji zgodnie z logiczną budową tekstu,
 - ułożenie pociętego tekstu w logiczną całość,
 - robienie notatek,
 - wypełnianie tabel.
3. Techniki stosowane **po przeczytaniu** tekstu:
 - streszczenie treści tekstu w punktach,
 - uzupełnianie zdań odnoszących się do przeczytanego tekstu,
 - przedstawianie uzyskiwanych informacji w postaci wykresów, diagramów, tabel itd.,
 - odpowiadanie na pytania do tekstu,
 - rozwiązywanie zadań typu prawda/fałsz lub wielokrotny wybór,
 - opowiadanie tekstu poprzez wcielanie się w różne role.

6.2.4. Techniki rozwijające sprawność mówienia

Sprawność mówienia odgrywa w dzisiejszych czasach niesłychanie ważną rolę w kształceniu językowym. Zgodnie z celami nauczania zawartymi w programie uczniowie szkoły zasadniczej powinni nabyć umiejętność rozmawiania w typowych sytuacjach życia codziennego z uwzględnieniem pracy zawodowej. Sprawność mówienia powinna być rozwijana poprzez ćwiczenia przedkomunikacyjne przygotowujące budulec leksykalno-gramatyczny do właściwej komunikacji. Impulsem zachęcającym do mówienia może być słowo lub obraz. Wśród technik rozwijających tę sprawność można przykładowo podać następujące:

- rozmowa na podstawie obrazka, pocztówki, plakat itd.,
- wyszukiwanie różnic między dwoma obrazkami,
- historyjki obrazkowe,
- opisywanie sytuacji, osób,

- odgrywanie dialogów,
- dyskusja,
- odgrywanie różnych ról.

6.3. Nauczanie gramatyki, słownictwa i fonetyki

Każdy z tych podsystemów językowych stanowi bardzo ważny element w rozwijaniu komunikacyjnej kompetencji językowej. **Nauczanie gramatyki** odbywa się metodą indukcyjną – od przykładów do odkrywania reguł – lub metodą dedukcyjną – poprzez podanie reguł do przykładów.

Proponuje się pierwszą z tych metod prowokującą ucznia do samodzielnej pracy. Struktury gramatyczne poznawane przez ucznia powinny występować zawsze w ścisłym związku z intencjami i funkcjami, jakie spełniają. Techniki pracy ćwiczące struktury gramatyczne to przede wszystkim odkrywanie reguł i stosowanie ich w przykładach.

Rola słownictwa w procesie komunikacji została już wielokrotnie podkreślona. **Nowe słownictwo** można wprowadzać, stosując takie techniki jak: objaśnianie słów przy pomocy ilustracji, synonimów, antonimów, definicji, domyślanie się znaczenia na podstawie kontekstu. Po fazie wprowadzenia powinno nastąpić utrwalenie nowych słów i zwrotów poprzez łączenie ich w grupy i kategorie, układanie zdań, map umysłu itd. Regularne powtarzanie słownictwa zapobiega jego zapomnianiu. Przywoływanie znanego już słownictwa powinno być stałym elementem lekcji języka niemieckiego, jak również przedmiotem samodzielnej pracy ucznia. Jedną z interesujących możliwości powtarzania jest założenie przez ucznia tzw. kartoteki słówek podzielonej na 2 lub więcej przegródek. Do pierwszej przegródki trafiają kartki ze słówkami, które uczeń już zapamiętał, do drugiej te, których jeszcze nie opanował.

Ze względu na dużą wagę sprawności mówienia nieodzowne staje się **nauczanie wymowy i intonacji**. Następuje to poprzez ćwiczenia wymowy poszczególnych dźwięków, słów, zdań słuchanych i imitowanych potem przez uczniów. Dużą pomocą są nagrania, dzięki którym uczeń ma możliwość słuchania osób, dla których język niemiecki jest językiem ojczystym.

6.4. Planowanie pracy nauczyciela

Planowanie pracy nauczyciela wpływa na jakość nauczania w szkole. Jednym z narzędzi planowania jest rozkład materiału. Powinien zawierać informacje o:

- treściach programowych,
- celach komunikacyjnych, leksykalnych i gramatycznych,
- liczba jednostek lekcyjnych przeznaczonych do realizacji,
- materiałach dydaktycznych wspierających nauczanie języka,
- treści prac domowych i ich znaczeniu:
 - utrwalenie materiału,
 - wypracowanie własnych strategii uczenia się (autonomia),
 - przygotowanie do dalszej nauki,
 - częściowe przejęcie odpowiedzialności za uczenie się i jego rezultaty.

Obok przykładowy rozkład materiału do podręcznika *Profi*⁸.

⁸ *Profi 1. Podręcznik dla zasadniczych szkół zawodowych*. Wydawnictwo Szkolne PWN. Warszawa 2003

Rozdział	Temat lekcji	Ilość godzin	Cele komunikacyjne	Cele leksykalne	Cele gramatyczne	Materiały dydaktyczne	Zadania domowe
1 Ich	Hallo, wie heißt du?	1	zawieranie znajomości i przedstawianie się rówieśnikom	poznanie i stosowanie czasowników <i>heißen, sein kommen aus</i> , zaimków pytających <i>wie, woher</i> oraz określeń państwa i narodowości <i>Polen, Pole, Polin</i>	stosowanie czasownika w 1. i 2. osobie liczby pojedynczej w zdaniach oznajmujących i pytających	plyta CD	przygotowanie ustne i pisemne zadania na stronie 10 w podręczniku <i>Das bin ich</i>
	Wie heißen Sie?	1	zawieranie znajomości i przedstawianie się dorosłym	utrwalenie słownictwa z poprzedniej lekcji, poznanie i stosowanie formy grzecznościowej <i>Sie</i> oraz zwrotów grzecznościowych <i>Entschuldigung, Wie bitte</i>	stosowanie czasownika w 3. osobie liczby mnogiej w zdaniach pytających	plyta CD	przygotowanie i odegranie dialogu, w którym uczniowie będą się mogli przedstawić osobie dorosłej
	Wo leben Sie?	1	informowanie o swoim miejscu zamieszkania, kraju pochodzenia, podawanie swojego numeru telefonicznego i pytanie o numer koleżę/koleżankę	poznanie i stosowanie czasowników <i>leben in, wohnen in</i> , liczebników od 1 do 12, określeń państw niemieckojęzycznych <i>Deutschland, Österreich, die Schweiz</i>	stosowanie przyimka <i>in</i> przy podawaniu miejsca zamieszkania	plyta CD, mapa krajów niemieckojęzycznych	ćwiczenie 1 i 2 na stronie 50
	Ich	1	powtórzenie aktów komunikacji z poprzednich 3 lekcji, dokonanie przez uczniów samooceny umiejętności językowych	ćwiczenie głosek <i>ch, ei, ß</i>	powtórzenie struktur gramatycznych z poprzednich 3 lekcji	plyta CD	przygotowanie i odegranie dialogów, w których uczniowie będą się przedstawiać

Rozdział	Temat lekcji	Ilość godzin	Cele komunikacyjne	Cele leksykalne	Cele gramatyczne	Materiały dydaktyczne	Zadania domowe
2 Ich und meine Freunde	Meine Freunde	1	przedstawianie swoich przyjaciół	poznanie i stosowanie czasownika <i>sein</i> w połączeniu z określeniami <i>Freund, Freundin, Freunde, Freundinnen</i>	stosowanie osobowych form czasownika <i>sein</i> , zaimka dzierżawczego <i>mein, meine</i> , przyimka <i>von</i>	plyta CD	narysowanie 2 przyjaciół i opowiedzenie o nich, ćwiczenie 1 na stronie 50
	Hallo, wie geht's?	1	witanie się i żegnanie, odpowiadanie na pytania o samopoczucie	poznanie i stosowanie formuł powitania i pożegnania oraz pytań o samopoczucie i odpowiedzi	stosowanie form osobowych czasownika <i>gehen</i>	plyta CD	ćwiczenie 2 na stronie 50, odgrywanie dialogów, w których uczniowie pytają się o samopoczucie
	Wer ist das?	1	opisywanie przyjaciół	poznanie i stosowanie czasowników <i>gehen in, computern, malen, rappen, singen</i> , przysłówka <i>gem</i> oraz określeń <i>in die Hauptschule, in die Berufsschule, in die Disco</i> , itd.	stosowanie czasownika w 1., 2. i 3. osobie liczby pojedynczej	plyta CD	pisemne lub ustne opowiadanie o przyjaciółce/przyjacielu, ćwiczenie 3 na stronie 50
	Eine Postkarte an die Freunde	1	pisanie kartki do przyjaciół, dokonanie przez uczniów samooceny umiejętności językowych	poznanie i stosowanie zwrotów rozpoczynających i kończących kartkę do przyjaciół ćwiczenie głosek <i>eu, sch</i>	powtórzenie struktur gramatycznych z 3 poprzednich lekcji	plyta CD	ćwiczenie 4 na stronie 50

Przykładowe scenariusze lekcji

Dużą pomocą w przeprowadzaniu lekcji mogą być scenariusze lekcji. Doświadczony nauczyciel zdaje sobie sprawę, jak wiele zależy od tego, czy i jak przygotował się do lekcji. Podajemy kilka przykładów opisów lekcji, które każdy nauczyciel może przejąć w całości lub modyfikować je w zależności od potrzeb. Przykłady te pochodzą z poradnika dla nauczyciela do podręcznika *Profi*⁹.

Kapitel 1

Lektion 1

Stacja 1

Faza wstępna

1. Uczniowie oglądają zdjęcie chłopca i dziewczyny. Zadajemy pytania: **Wer ist das?** Kto to jest? **Woher kommen Sie?** Skąd oni pochodzą?

Uwaga: zawsze zadajemy pytania w języku niemieckim, po polsku jedynie, gdy jest to konieczne. Uczniowie odpowiadają po polsku lub po niemiecku.

Informujemy uczniów, że za chwilę usłyszą nagranie.

Zadajemy pytanie: **Was habt ihr über diese Personen erfahren?** Czego się dowiedzieliście o tych osobach?

2. **Przy zamkniętych książkach** uczniowie słuchają obydwu tekstów i odpowiadają na pytanie.

3. Uczniowie wysłuchują po raz drugi tekstów A i B i odpowiadają na pytania A i B.

4. Uczniowie otwierają podręczniki i słuchają po raz trzeci tekstów, sprawdzając prawidłowość odpowiedzi.

5. Czwarte słuchanie tekstów A i B i ich powtarzanie (uwaga na wymowę i intonację).

Stacja 2

1. Nauczyciel odgrywa dialog A z uczniem – przejmuje rolę pytającego.

2. Uczniowie odgrywają w parach rozmowy A i B.

3. Uczniowie uzupełniają luki w tekstach A i B.

Stacja 3

1. Prosimy uczniów o uzupełnienie luk w regułach R1 i R2 na podstawie tekstów A i B.

2. Uczniowie sprawdzają w parach prawidłowość rozwiązań.

Uwaga: Nie ćwiczymy całej odmiany we wszystkich osobach, jedynie 1. i 2. osobę l. poj. (odmiana – por. Grammatik, str. 61, 62)

R1 Ich komme aus Polen.; Ich heiße Ewa.; Du kommst aus Lublin?

R2 Wie heißt du?; **Woher** kommst du?

Stacja 4

1. Uczniowie mówią o sobie, odgrywając dialogi z 2–3 osobami.

2. Uczniowie przedstawiają się. Pożądane są także wymyślone dane.

Uwaga na komentarz chłopca Kalle.

⁹ *Profi 1. Poradnik dla nauczyciela*. Wydawnictwo Szkolne PWN. Warszawa 2003

Kapitel 1

Lektion 2

Stacja 1

1. Pierwsze słuchanie tekstu A. Przed słuchaniem zadajemy pytania do tekstu w języku niemieckim i po polsku: **Wie heißt sie? Woher kommt sie? Ist sie Polin?** Jak nazywa się ta kobieta, skąd pochodzi i czy jest Polką?
2. Kontrolujemy odpowiedzi.
3. Pierwsze słuchanie tekstu B. Przed słuchaniem zadajemy pytania: **Wie heißt er? Woher kommt er? Ist er Pole?** Jak nazywa się ten mężczyzna, skąd pochodzi i czy jest Polakiem?
4. Kontrolujemy odpowiedzi do tekstu B.
5. Powtórne słuchanie tekstu A. Przedtem pytamy uczniów: **Kennen sie sich einander?** Czy osoby rozmawiające znają się?
6. Kontrolujemy odpowiedzi.
7. Powtórne słuchanie tekstu B poprzedzone pytaniem: **Kennen sie sich einander?** Czy oni się znają?
8. Kontrolujemy odpowiedzi. Prosimy o powtórne wysłuchanie tekstu A i zwrócenie uwagi na zaobserwowane różnice między tymi formami a znanymi pytaniami: **Wie heißt du? Woher kommst du?**
9. Zbieramy odpowiedzi (forma grzecznościowa)
10. Trzecie słuchanie tekstu B. Czy także i tutaj mamy formę *Sie*?
11. Uczniowie otwierają podręczniki. Wysłuchują ponownie tekstów A i B i powtarzają je.
12. Uczniowie odgrywają w parach teksty A i B.

Stacja 2

1. Uczniowie uzupełniają teksty A i B odpowiednio do wzorcowych dialogów A i B stacji 1.
2. Uczniowie odgrywają dialogi w parach.

Stacja 3

Uczniowie samodzielnie lub w parach uzupełniają luki w przy formułowaniu zasad R1 i R2.

R1 Wie heißen Sie?; Woher kommen Sie?; **Sind Sie Pole?**; **Sind Sie Polin?**

R2 1. Woher **kommen** Sie?; 2. Sie **kommen** aus Polen.; 3. **Wie heißen Sie?**; 4. Sie **heißen** Anna Mazur?

Stacja 4

Odgrywanie ról, wymagających zastosowania formy grzecznościowej. Praca w parach.

7. Ocenianie osiągnięć uczniów

Zgodnie z regulacjami prawnymi Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu szkoły są zobowiązane do sformułowania w statucie szkoły zasad oceniania wewnątrzszkolnego. Ocenianie to obejmuje:

- wymagania edukacyjne sformułowane przez nauczycieli i informowanie o nich uczniów i ich rodziców,
- bieżące ocenianie i śródroczne klasyfikowanie, według skali i w formach przyjętych w danej szkole,
- ustalanie ocen klasyfikacyjnych na koniec roku szkolnego (semestru) i warunki ich poprawiania według skali od 1 do 6.

W procesie oceniania powinny być uwzględnione wszystkie funkcje oceny, tak więc informowanie ucznia o stanie jego wiedzy, pomaganie mu w planowaniu własnego rozwoju, motywowanie do dalszej pracy i zachęcanie do systematycznej samooceny wiedzy i umiejętności językowych. Nauczycielowi ocenianie umożliwi doskonalenie warsztatu pracy i rozpoznawanie słabych i mocnych stron uczniów.

Ustalenie przedmiotowych wymagań edukacyjnych na poszczególne oceny pozwoli na dokładne i obiektywne określenie wiedzy i umiejętności ucznia w zakresie czterech sprawności językowych, jak również słownictwa i gramatyki. Będzie stanowiło dla nauczyciela pomoc w ustalaniu ocen śródrocznych i na koniec roku szkolnego. Punktem wyjścia do tego może być **Taksonomia celów** B. Niemierki¹⁰, określająca poziom wiadomości w kategoriach A i B oraz poziom umiejętności w kategoriach C i D. Kategoria A dotyczy zapamiętywania wiadomości, kategoria B ich zrozumienia, kategoria C odnosi się do zastosowania wiadomości w typowych sytuacjach, kategoria D obejmuje zastosowanie wiadomości w sytuacjach problemowych. Wiedzę i umiejętności uczniów możemy precyzyjnie określić, stosując tzw. czasowniki operacyjne, takie jak: nazywać, definiować, wymieniać, wyliczać, streszczać, wyjaśniać, ilustrować, rozróżniać, zastosować, określić, scharakteryzować, ocenić, zaplanować, argumentować itd.

Autorki programu przedstawiają przykład ustalenia wymagań na poszczególne oceny odnoszący się do treści nauczania języka niemieckiego od poziomu zerowego w I klasie zasadniczej szkoły zawodowej.

¹⁰ Niemierko B. *Między oceną szkolną a dydaktyką*. WSiP. Warszawa 1997

Wymagania edukacyjne

Treści programowe	Liczba godzin	konieczne – 2	Taksonomia celu	podstawowe – 3	Taksonomia celu	rozszerzające – 4	Taksonomia celu	dopełniające – 5	Taksonomia celu
Ja i moja rodzina	4	Uczeń rozumie prosty tekst z podręcznika na temat rodziny i opisuje ją krótko na zdjęciach	A	Uczeń opowiada w kilku zdaniach o fotografii przedstawiającej swoją rodzinę	B	Uczeń rozmawia ze swoim kolegą/koleżanką na temat zdjęcia swojej rodziny	C	Uczeń wypowiada się płynnie i wyczerpująco na temat swojej rodziny i zadaje koledze/koleżance pytania o jego/jej rodzinę	D
		Uczeń słucha tekstu z podręcznika na temat zawodów rodziców, identyfikuje najważniejsze informacje i opisuje prostymi zdaniami osoby na ilustracjach	A	Uczeń opisuje w kilku zdaniach zawody swoich rodziców i związane z nimi czynności	B	Uczeń odgrywa z kolegą lub koleżanką scenki, w których pytają się o zawody swoich rodziców i rodzeństwa	C	Uczeń aktywnie uczestniczy w rozmowie na temat zawodów swoich rodziców i rodziców kolegi lub koleżanki	D
		Uczeń zna liczebniki od 12 do 90 i określa wiek osób na zdjęciach w podręczniku i w słuchanym tekście	A	Uczeń uzupełnia dialogi wstawiając struktury zdaniowe z przeczytanych tekstów	B	Uczeń pyta o wiek swojego kolegi i odpowiada na jego pytania o swój wiek lub wiek członków swojej rodziny	C	Uczeń prowadzi płynnie rozmowę z kolegą/koleżanką na temat wieku znanych i nieznanymi sobie osób	D
		Uczeń próbuje odkrywać reguły gramatyczne – <i>mein, meine, arbeitet, unterrichtet</i> z częściową pomocą nauczyciela lub kolegi/koleżanki	A	Uczeń stara się stosować reguły gramatyczne w prostych zdaniach	B	Uczeń poprawnie stosuje reguły gramatyczne w swoich wypowiedziach	C	Uczeń swobodnie stosuje reguły gramatyczne	D

W podobny sposób można rozbić na pojedyncze czynności i działania inne treści zawarte w materiale programowym, tworząc plan wynikowy dla poszczególnych etapów nauczania. Każdy nauczyciel powinien uwzględnić przy tym potrzeby i możliwości swoich uczniów.

Inne ważne elementy wewnątrzszkolnego i przedmiotowego systemu oceniania to ogólne zasady dotyczące np. obowiązku pisania prac klasowych, regulaminu poprawiania tychże, ustalenia ilości nieprzygotowań, które uczeń może zgłosić w ciągu semestru oraz określenia przedziałów procentowych dla poszczególnych ocen. Mogłyby one wyglądać następująco:

- 0 – 50% – ocena niedostateczna
- 51 – 59% – ocena dopuszczająca
- 60 – 74% – ocena dostateczna
- 75 – 89% – ocena dobra
- 90 – 100% – ocena bardzo dobra
- powyżej 100% – ocena celująca

Bieżącemu ocenianiu powinny podlegać następujące działania uczniów:

- wypowiedzi ustne,
- wypowiedzi pisemne,
- prace klasowe (dłuższe i krótsze),
- projekty,
- prace domowe,
- aktywność na lekcjach.

Przy ocenianiu tych aktywności dobrze jest ustalić kryteria, które pozwolą nam zróżnicować osiągnięcia uczniów. Tak więc wypowiedź ustną ucznia moglibyśmy ocenić według następujących kryteriów:

Ocena	Treść wypowiedzi i reagowanie na rozmówcę	Słownictwo	Poprawność gramatyczna	Intonacja i wymowa
6	wypowiedź zgodna z postawionym zadaniem, prowadzona bardzo swobodnie i interesująco	bogate wykraczające poza treści programowe	bezbłędne stosowanie struktur gramatycznych	bardzo dobra wymowa i intonacja nie odbiegająca od standardowego języka
5	pełne przekazanie treści, interesująca i logiczna wypowiedź	bogate i zróżnicowane	sporadyczne błędy gramatyczne, aktywne stosowanie struktur gramatycznych	dobra wymowa i intonacja
4	zadowolające i zrozumiałe przekazanie treści, prowadzenie rozmowy bez znacznej pomocy rozmówcy	stosowne do treści, podstawowe	nieliczne błędy gramatyczne nie utrudniające komunikacji	nieliczne błędy wymowy nie zakłócające komunikacji
3	najistotniejsze treści, częste powtórzenia, prowadzenie rozmowy z pomocą rozmówcy	ograniczone, ale wciąż jeszcze stosowne do treści	liczne błędy	liczne błędy fonetyczne, które chwilami zakłócają komunikację
2	wypowiedź nie w pełni zrozumiała, prowadzona z dużą pomocą rozmówcy	ubogie	liczne błędy zakłócające w wielu miejscach komunikację	liczne błędy fonetyczne zakłócające w wielu miejscach komunikację
1	rozmowa nie może być prowadzona nawet z dużą pomocą rozmówcy	bardzo ubogie, nie pozwalające na budowanie najprostszych wypowiedzi	liczne błędy uniemożliwiające komunikację	błędy uniemożliwiające komunikację

Czynnikiem wspierającym motywację i samodzielność ucznia jest samoocena. Dokument Rady Europy *Europejski system opisu kształcenia językowego* zawiera tabelę samoceny (can do-statements) na sześciu poziomach umiejętności językowych w obszarze poszczególnych sprawności, umożliwiającą określenie swojego profilu językowego w każdym języku obcym.

Na poziomach A1 i A2 wypowiedzi te są sformułowane następująco (polska wersja przygotowana przez Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli).

Rozumienie

Słuchanie

A1

Kiedy ludzie mówią wolno i jasno, potrafię zrozumieć znajome słowa i bardzo podstawowe wyrażenia dotyczące mnie osobiście, mojej rodziny i danego bezpośredniego otoczenia.

A2

Potrafię zrozumieć wyrażenia i słowa o najwyższej frekwencji związane z dziedzinami dla mnie ważnymi (np. podstawowe informacje dotyczące mnie, rodziny, zakupów, miejsca zamieszkania, zatrudnienia). Potrafię zrozumieć główne myśli zawarte w krótkich, prostych komunikatach i ogłoszeniach.

Czytanie

A1

Rozumiem znane nazwy, słowa i bardzo proste zdania, np. na tablicach informacyjnych, plakatach lub w katalogach.

A2

Czytam i rozumiem bardzo krótkie, proste teksty. Potrafię odnaleźć konkretne informacje w prostych, codziennych materiałach, takich jak ogłoszenia, prospekty, karty dań, rozkłady jazdy. Rozumiem krótkie, proste listy prywatne.

Mówienie

Rozmowa

A1

Umiem brać udział w rozmowie pod warunkiem, że rozmówca, mówiąc wolno i pomagając mi ująć w słowa to, co usiłuje powiedzieć, jest gotów powtarzać lub inaczej formułować swoje myśli. Potrafię pytać i odpowiadać na proste pytania dotyczące najbardziej znanych tematów lub najpotrzebniejszych spraw.

A2

Potrafię brać udział w niewyszukanej rozmowie wymagającej prostej i bezpośredniej wymiany informacji na tematy mi znane. Potrafię dać sobie radę w krótkich wymianach zdań, nawet jeśli nie rozumiem wystarczająco dużo, by samemu poprowadzić rozmowę.

Wypowiedź

A1

Używam prostych wyrażen i zdań, aby opisać miejsce mojego zamieszkania oraz ludzi, których znam.

A2

Umiem posłużyć się ciągiem wyrażen i zdań, by w prosty sposób opisać swoją rodzinę, innych ludzi, warunki życia, swoje wykształcenie, swoją obecna i poprzednią pracę.

Pisanie

A1

Potrafię napisać widokówkę, np. z pozdrowieniami z wakacji. Potrafię wypełnić formularz z danymi osobowymi, takimi jak obywatelstwo, nazwisko, adres (np. w hotelu).

A2

Potrafię napisać krótką notatkę lub wiadomość. Potrafię napisać prywatny list, np. dziękując komuś za coś.

Pedagogiczna funkcja samooceny jest bardzo widoczna w Europejskim Porfolio Językowym, w którym uczący się w każdej grupie wiekowej są zachęceni do określania swoich umiejętności językowych. Uczniowie zasadniczej szkoły zawodowej powinni mieć również okazję do dokonywania samooceny, np. po przerobieniu każdego rozdziału podręcznika.

Tak więc w rozdziale „Szkoła” w podręczniku *Profi 1* do I klasy szkoły zasadniczej uczeń dokonuje samooceny pisząc przykładowe zdania do poniższych punktów:

1. Potrafię poinformować o mojej klasie, kolegach szkolnych i o nauczycielach.
2. Potrafię powiedzieć, jaki jest mój plan lekcji i jakie mam przedmioty.
3. Potrafię powiedzieć, co mi się w nim podoba, a co nie.
4. Potrafię zapytać ucznia z Niemiec o jego plan lekcji i o przedmioty.

Samoocena może być również częścią składową pisemnego testu, pod warunkiem, że nie będzie poprawiana przez nauczyciela. Ma ona w tym wypadku stanowić dodatkowe źródło informacji dla nauczyciela na temat osiągnięć ucznia i skłaniać go do przejęcia odpowiedzialności za własną naukę. Oto przykład samooceny będącej stałym elementem pisemnych testów przygotowanych do serii podręczników *Profi*.

Teil B Samoocena

**W drugim rozdziale nauczyłem/nauczyłam się już czegoś.
Potrafię powiedzieć po niemiecku:**

super

o.k.

null

1. Potrafię kogoś przywitać. Na przykład: _____			
2. Potrafię się pożegnać. Na przykład: _____			
3. Potrafię zapytać przyjaciela lub przyjaciółkę, co u niego lub u niej słychać. Na przykład: _____			
4. Potrafię opowiedzieć, co robi mój przyjaciel/moja przyjaciółka w wolnym czasie. Na przykład: _____			
5. Potrafię powiedzieć, do której szkoły chodzę. Na przykład: _____			
6. Potrafię powiedzieć, jak mi się teraz powodzi. Na przykład: _____ lub _____			

Testy do każdego rozdziału sprawdzają przyrost umiejętności u uczniów, przy czym dużą wagę należy przypisać kontroli sprawności rozumienia ze słuchu, jako bardzo przydatnej w procesie komunikacji. Oto przykład dwóch testów przygotowanych do dwóch pierwszych rozdziałów podręcznika *Profi 1*.

Kapitel 1

Teil A Test

Aufgabe 1

Wysłuchaj i odpowiedz.

1. Die Personen heißen...

Charly Kalle Willi Bille Rolli Karl

2. Die Personen kommen...

aus Deutschland aus Polen aus der Schweiz aus Österreich

3. Die Telefonnummer von Benny ist...

Und die Nummer von Frau Becker ist...

Aufgabe 2

Napisz o sobie. Uzupełnij zdania swoimi danymi i wstaw odpowiednie czasowniki.

1. Ich _____.

Mein Name _____.

2. Ich _____ aus _____.

Ich bin _____.

3. Ich _____ in _____.

Meine Adresse _____.

Aufgabe 3

Uzupełnij pytania. Użyj słówek pytających *wie, wo, woher* (*jak, gdzie, skąd*) i czasowników *heißen, kommen, leben, wohnen* (*nazywać się, pochodzić, żyć lub mieszkać*).

Frage	Antwort
1. Hallo, _____ du?	Ich heiße Peter.
2. Guten Tag, _____ Sie?	Frank Müller.
3. _____ du?	Ich bin aus Berlin.
4. _____ Sie?	Ich komme aus der Schweiz.
5. Und _____ Sie?	Hier in Polen, in Lublin.
6. Sag mal, _____ du?	Hier ist meine Adresse: Narbutta 8.

Teil B Samoocena

**W pierwszym rozdziale nauczyłem/nauczyłam się już czegoś.
Potrafię powiedzieć po niemiecku:**

super

o.k.

null

1. Jak mam się przedstawić imieniem i nazwiskiem. Na przykład:			
2. Skąd pochodzę i jakiej jestem narodowości. Na przykład:			
3. Gdzie mieszkam. Na przykład:			
4. Potrafię zapytać kogoś o miejsce zamieszkania. Na przykład:			
5. Znam różnicę między słowami „ty” i „Pan, Pani”. Na przykład:			
6. Nauczyłem/nauczyłam się liczb. Na przykład:			

Kapitel 2

Teil A Test

Aufgabe 1

Wysłuchaj i odpowiedz. Czego dowiedziałeś się o Bastim i Lisie? Zaznacz właściwą osobę.

		Sebastian	Lisa
1.	lebt in Warschau		
2.	lebt in Deutschland, in Köln		
3.	wohnt in der Harbigstraße		
4.	geht ins Gymnasium		
5.	arbeitet in einer Bank		
6.	geht in die Berufsschule		
7.	geht zum Fußball		
8.	geht gern ins Theater		
9.	geht in die Disco		
10.	geht gern ins Konzert		

Aufgabe 2

Uzupełnij czasowniki we właściwej formie.

1. Ich _____ in Polen. (leben)
Und ich _____ in Warschau, in der ul. Kaliska. (wohnen)
2. Ich _____ Benny Wiesinger. Und wie _____ du? (heißen)
3. Woher _____ du und wo _____ du? (kommen) (wohnen)
4. Herr Künzli, woher _____ Sie, aus der Schweiz? (kommen)
5. Wie _____ es dir? Gut? (gehen)
6. Ich _____ jetzt nach Hause. Bis morgen! (gehen)
7. Conrad _____ zum Fußball und Ania _____ ins Konzert. (gehen)
8. Wir _____ in die Berufsschule. Und ihr? (gehen)

Aufgabe 3

Uzupelnij właściwą formę czasownika *sein* (być).

1. Ich _____ aus Polen, aus Krakau. Und woher _____ du?
2. Eine Frage: _____ Sie Österreicher oder Schweizer?
3. Hier _____ ein Bild: Das _____ meine Freunde und das _____ ich!
4. Aber wo _____ deine Freunde? Und wo _____ Conrad?
5. Conrad, wo _____ du?

Aufgabe 4

Przedstaw swoich przyjaciół i swoje przyjaciółki. Użyj poniższych słów i napisz zdania o tych osobach.

mein – meine
Freund – Freunde – Freundin – Freundinnen

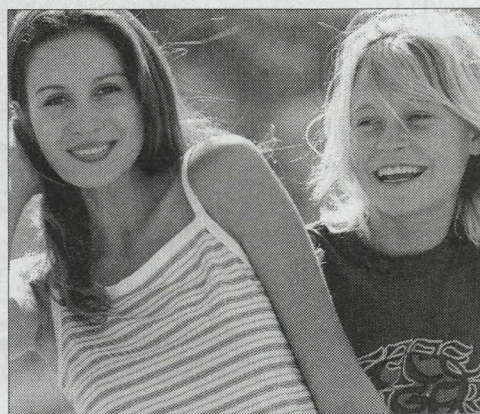
Das ist Andy,

Das sind _____,
Kalle, Tomek und Peter.

Das ist Anja,

Das sind Anja und Doro,

Aufgabe 5

Trzej przyjaciele spotykają się. Co mówią? Uzupełnij dialogi.

Begrüßung	Abschied
☐ Hi!	☐ <input type="triangle"/> Wir müssen weg.
☐ Hallo, wie _____?	☐ Schade!
☐ _____ . Und dir?	☐ <input type="triangle"/> _____ !
☐ _____ .	☐ _____ !
Und wie _____ dir?	<input type="triangle"/> _____ !
<input type="triangle"/> _____ !	

Teil B Samoocena

W drugim rozdziale nauczyłem/nauczyłam się już czegoś.
Potrafię powiedzieć po niemiecku:

	super	o.k.	null
1. Potrafię kogoś przywitać. Na przykład: _____			
2. Potrafię się pożegnać. Na przykład: _____			
3. Potrafię zapytać przyjaciela lub przyjaciółkę, co u niego lub u niej słychać. Na przykład: _____			
4. Potrafię opowiedzieć, co robi mój przyjaciel/moja przyjaciółka w wolnym czasie. Na przykład: _____			
5. Potrafię powiedzieć, do której szkoły chodzę. Na przykład: _____			
6. Potrafię powiedzieć, jak mi się teraz powodzi. Na przykład: _____ lub _____			

8. Społeczne uwarunkowania nauki języka obcego w szkole zawodowej

„(...) w kształceniu zawarta być musi wizja przyszłości. Kształcić bez takiej wizji byłoby okrutne i nieuczciwe wobec milionów młodych ludzi, zależnych przecież od dorosłych(...)”¹¹ twierdzi Edward C. Wragg, jeden z najbardziej cenionych znawców programów szkolnych, twórca trójwymiarowego modelu programu nauczania. W nowoczesnej teorii programów wyraźnie dominuje podejście progresywistyczne, co oznacza dążenie do takiego kształtowania dokumentów programowych, które w jak największym stopniu uwzględniają związki szkoły z życiem oraz konieczność przygotowania uczniów do funkcjonowania w realnym świecie. Uwzględnienie tych przesłanek ma wyjątkowe znaczenie w szkolnictwie zawodowym, w którym część procesu nauczania i uczenia się odbywa się poza szkołą, a więc konfrontacja nauczanych treści z możliwością ich zastosowania dokonuje się niejako na bieżąco. Dla nauczycieli języka obcego oznacza to, że muszą być świadomi zmian zachodzących na współczesnym rynku pracy, uczniowie podejmują bowiem naukę języka obcego z nadzieją, że uzyskane kompetencje w posługiwaniu się drugim językiem zapewnią im lepszą pozycję na rynku pracy.

8.1. Program nauczania jako odpowiedź na potrzeby rynku pracy

Podstawa programowa jest nie tylko dokumentem formułującym cele edukacyjne, ale również aktem prawnym. Każdy nauczyciel zobowiązany jest urzeczywistniać jej zapisy tak, jak przestrzega przepisów prawa, regulujących inne dziedziny życia. Ważnym elementem *Podstawy programowej* jest część dotycząca zadań ogólnych szkoły. Za ich realizację odpowiada każdy nauczyciel, bez względu na to, jakiego przedmiotu uczy. Jeśli przeanalizuje się te zadania, nie trudno stwierdzić, że są one odpowiedzią na dokonujące się we współczesnym świecie przemiany cywilizacyjne. Rozwój techniki oraz pojawienie się komputera i wysoko rozwiniętych technologii informacyjnych spowodowały nie tylko zmiany w sposobie produkcji wielu towarów oraz wzrost efektywności, ale przyczyniły się do powstania nowej cywilizacji, doprowadziły do głębokich przekształceń społecznych i obyczajowych, do narodzenia się nowej kultury. Nowa cywilizacja powstaje na naszych oczach, podczas życia jednego pokolenia. To fascynujące zjawisko jest źródłem wielu problemów, które dopiero uczymy się rozwiązywać.

Dla systemów oświatowych wyzwaniem okazało się przygotowanie uczniów do uczestnictwa w życiu zawodowym, radzenia sobie z oczekiwaniami nowoczesnego rynku pracy oraz rozwijania mobilności zawodowej. Celem nadrzędnym edukacji jest uświadomienie przyszłym pracownikom, że trudności, które stały się udziałem ich rodziców i starszych kolegów:

- bezrobociu lub zagrożeniu bezrobociem,
- konieczności częstej zmiany kwalifikacji zawodowych,
- nieuchronności przemieszczania się w poszukiwaniu miejsc pracy

nie są przejściowymi kłopotami wynikającymi z chwilowego kryzysu gospodarczego lecz trwałą tendencją.

Jednym z podstawowych zadań szkoły jest więc wykształcenie *kompetencji zawodowej*, którego to pojęcia używa się w niemieckojęzycznej literaturze pedagogicznej na określenie wiedzy oraz zespołu umiejętności niezbędnych do oceny osobistych predyspozycji zawodowych, dokonania wyboru własnej ścieżki zawodowej oraz radzenia sobie na nowoczesnym rynku pracy. W programach szkolnych pojawiają się więc nowe treści i formy pracy, w Polsce są to ścieżki międzyprzedmiotowe oraz nowy przedmiot – Podstawy przedsiębiorczości. Zmienia się też usytuowanie doradztwa zawodowego.

Uczniów zachęca się do rozważania już na progu swojej zawodowej kariery m.in. takich kwestii:

- Czy mam szansę na zapewnienie sobie nieprzerwanej kariery zawodowej?
- Ile zawodów przyjdzie mi wykonywać?
- Czy powinienem poszukiwać pracy za granicą?
- Czy odbycie praktyk zawodowych w innym kraju poszerzy moje doświadczenie zawodowe i uczyni mnie atrakcyjniejszym kandydatem na rynku pracy?
- Jak zachowam się w sytuacji bezrobocia? Jak wykorzystam ten czas?
- Jakie problemy wiążą się z samozatrudnieniem i telepracą?
- Czy o zabezpieczeniu emerytalnym powinienem zacząć myśleć na początku swojej drogi zawodowej, czy mogę to odłożyć na później?

¹¹ Edward C. Wragg *Trzy wymiary programu*. WSiP. Warszawa 1999. str. 12

- Czy mogę i chcę dzielić się swoim stanowiskiem pracy?
- Czy praca społeczna na rzecz lokalnej społeczności może mi zastąpić pracę zawodową?

8.2. Rynek pracy UE

Obok globalnych przemian cywilizacyjnych, tym, co wyznacza kierunki kształcenia w Europie są zasady funkcjonowania Unii Europejskiej. Akcesja naszego kraju do struktur unijnych oznacza dla polskiej szkoły, że od dziś przygotowuje ona uczniów nie tylko do życia we własnym kraju, ale do obywatelstwa w Unii Europejskiej oraz do funkcjonowania na wspólnym rynku. Rynek wewnętrzny krajów Unii Europejskiej jest rynkiem jednolitym, obszarem wymiany gospodarczej bez wewnętrznych granic. Jest oparty na czterech głównych zasadach – swobodzie przepływu towarów, usług, osób i kapitału.

Dla nauczyciela języka obcego szczególne znaczenie ma **swoboda przepływu osób**, polegająca na tym, że każdy obywatel Unii ma prawo do osiedlenia się, podejmowania pracy i nauki oraz korzystania z praw socjalnych w dowolnym kraju członkowskim. Może pracować na takich samych warunkach, jak mieszkańcy danego państwa członkowskiego, bez konieczności uzyskania dodatkowego zezwolenia na podjęcie pracy. W Unii obowiązuje zakaz dyskryminacji pracowników ze względu na narodowość, płeć, pochodzenie. Dotyczy on również warunków zatrudniania i zwalniania, warunków pracy i wysokości wynagrodzenia, zabezpieczeń socjalnych, uznawania kwalifikacji zawodowych¹².

¹² Prawa obywatela UE zapewniające swobodę przemieszczania się i zatrudnienia zostały uregulowane w Traktacie Rzymskim z 1957 roku oraz w Rozporządzeniu Rady 1612/68/EWG z 1968 roku.

art. 48 Traktatu Rzymskiego:

2. Swobodny przepływ pracowników będzie obejmował zniesienie wszelkich form dyskryminacji w zakresie zatrudnienia, wynagrodzenia i innych warunków pracy i zatrudnienia pracowników pochodzących z państw członkowskich ze względu na obywatelstwo.

3. Swoboda ta zapewnia pracownikom – z zastrzeżeniem ograniczeń ze względu na porządek, bezpieczeństwo i zdrowie publiczne – prawo do:

- ubiegania się o oferowane miejsce pracy,
- swobodnego poruszania się w tym celu na terytorium państw członkowskich,
- przebywania w danym państwie członkowskim w celu zatrudnienia zgodnie z przepisami prawnymi i administracyjnymi dotyczącymi zatrudnienia obywateli danego państwa (...)

Rozporządzenie Rady 1612/68/EWG z 15.10.1968 roku w sprawie swobody przepływu pracowników w obrębie Wspólnoty:

Art.1

1. Każdy obywatel państwa członkowskiego, niezależnie od miejsca zamieszkania, ma prawo do podjęcia działalności jako pracownik oraz do kontynuowania takiej działalności na terytorium innego państwa członkowskiego, zgodnie z przepisami określonymi przez przepisy prawne i administracyjne oraz działania urzędowe, dotyczące zatrudnienia obywateli tego państwa

2. W szczególności ma on prawo podjąć dostępną pracę na terytorium innego państwa członkowskiego w takiej samej kolejności jak obywatele tego państwa.

Art. 5

Obywatel państwa członkowskiego, poszukujący zatrudnienia na terytorium innego państwa członkowskiego, otrzyma taką samą pomoc jak świadczona przez urzędy zatrudnienia tego państwa jego własnym obywatelom, poszukującym pracy.

Art. 6

1. Zatrudnienie i rekrutacja obywatela jednego państwa członkowskiego na stanowiska w innym państwie członkowskim nie będzie uzależnione od kryteriów medycznych, zawodowych i innych, które są dyskryminacyjne ze względu na narodowość w porównaniu ze stosowanymi do obywateli tego innego państwa członkowskiego, chcących wykonywać ten sam zawód.

2. Jednakże obywatel, który uzyska ofertę pracy doń skierowaną od pracodawcy w państwie członkowskim innym niż jego macierzyste, może być poddany testowi kwalifikacji zawodowych, jeżeli pracodawca wyraźnie tego wymaga w momencie złożenia oferty pracy.

3. Pracownik będący obywatelem państwa członkowskiego nie może na terytorium innego państwa członkowskiego być traktowany w inny sposób niż pracownicy krajowi ze względu na obywatelstwo, w zakresie wszystkich warunków zatrudnienia i pracy, a zwłaszcza w odniesieniu do wynagrodzenia i zwolnienia, a w przypadku pozostania bez pracy – ponownego przyjęcia i zatrudnienia.

4. Będzie miał te same uprawnienia socjalne i podatkowe jak pracownicy krajowi.

5. Będzie miał również, na mocy tych samych praw i na tych samych warunkach co pracownicy krajowi, dostęp do kształcenia w szkołach zawodowych i ośrodkach orientacji zawodowej.

Źródło: Evans E., Falk P. *Prawo integracji europejskiej. Wybór źródeł*. Warszawa 1996

Dla urzeczywistnienia idei swobodnego przepływu osób kluczowe jest pojęcie **mobilności** (*mobility, Mobilität*).

Proces integracji europejskiej jest olbrzymim wyzwaniem dla europejskiego rynku pracy i dla wszystkich jego przyszłych pracowników. Stałe podnoszenie kwalifikacji, jakość i profesjonalizm są warunkiem podstawowym, ale nie są całkowicie wystarczające do podjęcia pracy na terenie całej Europy. Bardzo ważnym dodatkowym atutem dla poszukujących zatrudnienia stanie się znajomość języków europejskich, realiów życia w innych krajach, poznawanie innych rynków, systemów i kultur. Dlatego mobilność osób kształcących się i ich nauczycieli to jeden z ważniejszych celów polityki Unii Europejskiej.

Aby ten cel zrealizować, Komisja Europejska powołuje do życia programy i akcje wspierające naukę języków oraz wymianę młodzieży i nauczycieli. Opracowywane są serwisy i strony internetowe umożliwiające dostęp do najnowszych informacji na temat mobilności, trwają prace nad tzw. Kartą Jakości, która regulowałaby uznawanie kwalifikacji stażystów z innych krajów. Ważnym celem jest bezproblemowe uznawanie dyplomów uczelni zagranicznych i kształcenie nauczycieli oraz pracowników administracji jako koordynatorów mobilności, którzy będą w stanie udzielać informacji, porad i otoczyć opieką zagranicznych praktykantów.

Swobodny przepływ pracowników to przyszłość europejskiego rynku pracy i szansa dla wszystkich, którzy chcą poznać inne kultury, skonfrontować się z innymi realiami życia, poznać ludzi wychowanych w innych tradycjach. Takie doświadczenia nie tylko dają lepszy start w zawodzie i pomagają w zdobyciu ciekawej pracy, lecz są także kapitałem intelektualnym na całe życie.

8.3. Młodzieżowe programy wspierające mobilność zawodową

Uczniowie i studenci widzą Unię Europejską jako olbrzymią przestrzeń wartą zbadania i poznania (w oficjalnych unijnych dokumentach określa się ją mianem *europejskiego obszaru edukacyjnego*). Jako przyszli pracownicy chcieliby współpracować ponad granicami – w handlu, przemyśle, rzemiośle i szeroko pojętych usługach. Nie jest to możliwe bez znajomości języków obcych, co dobitnie wyraża idea Europejskiego Portfolio Językowego. Do doskonalenia umiejętności językowych i zdobywania doświadczeń zawodowych, a także łatwiejszego uznawania wykształcenia i kwalifikacji przyczyniają się specjalnie w tym celu utworzone programy edukacyjne LEONARDO DA VINCI i SOKRATES. Kładą one nacisk na komunikowanie się i współpracę międzynarodową i są na ogół znane polskim nauczycielom. Wśród nowych projektów wspierających jednocześnie rozwój kompetencji zawodowych i językowych na szczególną uwagę zasługują:

Program EURES

European Employment Services zawiera informacje niezbędne przy poszukiwaniu miejsca pracy w innym kraju. Ponad 500 „eurodoradców” pomaga zorientować się w warunkach pracy i życia w danym kraju i w możliwościach zatrudnienia. Od marca 2003 wchodzi w życie zmodyfikowana wersja programu poszerzona o dane z krajów, które staną się częścią UE w 2004.

Dla poprawy jakości pracy programu od 1 marca 2003 r. uruchomiono dodatkowy portal internetowy **PLOTEUS**¹³ zawierający informacje o ofertach w dziedzinie kształcenia i doskonalenia na wszystkich poziomach.

EUROPASS

Młodzi ludzie, którzy zdecydowali się na odbycie części praktyk zawodowych za granicą, mogą udokumentować ich przebieg dzięki **europejskiemu portfolio kształcenia zawodowego: Europass**. Inicjatywa Europass wprowadzona w życie w roku 2000 jest próbą modernizacji kształcenia zawodowego i propagowania współpracy między ośrodkami kształcenia zawodowego i zakładami pracy w zjednoczonej Europie.

Dzięki niej uczeń szkoły zawodowej może odbywać część toku kształcenia w dowolnym kraju Unii. Aby było to możliwe, macierzysta placówka musi nawiązać współpracę partnerską ze szkołą zagraniczną i ustalić treści, cele i czas trwania takiego etapu nauki zawodu. Do Europass wpisuje się dane o wszystkich miejscach, w których szkolił się uczeń, odnotowane i przetłumaczone na język ojczysty zaświadczenia zagranicznych ośrodków o treściach i zakresie odbytego szkolenia. Zamieszcza się tam także informacje o wynikach osiągniętych przez ucznia i metodach ich sprawdzania. Takie rozwiązanie sprzyja mobilności młodych ludzi, znosi przeszkody w uznawaniu kwalifikacji w innych krajach Unii i w związku z tym daje lepsze szanse absolwentom na europejskim rynku pracy.¹⁴

¹³ Strona internetowa: www.ploteus.net

¹⁴ Informacje dotyczące programów wspierających mobilność pochodzi z: *Polityka oświatowa Unii Europejskiej. Przewodnik*. M. Wankiewicz-Heise, M. Joras, D. Obidniak, OUPIS ZNP. Warszawa 2003

8.4. Przykłady treści edukacyjnych rozwijających jednocześnie kompetencję językową i zawodową

Dokonując wyboru treści, materiału leksykalnego czy proponując określone sytuacje edukacyjne, autor programu nauczania lub podręcznika do nauki języka obcego w szkole zawodowej decyduje o zaprezentowaniu konkretnego wycinka rzeczywistości. Jest oczywiste, że obraz świata i stosunków w nim panujących, jaki kształtują sobie uczniowie, powinien być aktualny i realny. Nauczyciel języka niemieckiego musi więc odpowiedzieć sobie na pytanie, czy i na ile jego lekcje przygotowują uczniów do funkcjonowania w dzisiejszym świecie i na współczesnym rynku pracy.

W podjęciu decyzji co do wyboru treści z podręcznika lub materiałów uzupełniających mogą pomóc przykłady zaczerpnięte z opracowań przygotowanych na potrzeby kształcenia zawodowego w krajach niemieckojęzycznych. Wiele materiałów już posiadających oprawę edukacyjną znaleźć można na stronach internetowych poświęconych kształceniu zawodowemu. Kilka z nich tu cytujemy. Nauczyciel musi mieć oczywiście świadomość, że wymagają one odpowiedniego opracowania. Z proponowanej listy pojęć, którymi operuje się w niemieckojęzycznych informatorach i innych dokumentach przeznaczonych np. dla zagranicznych praktykantów, należy dokonać wyboru, kierując się zainteresowaniami i możliwościami uczniów. Większość materiału leksykalnego przeznaczona jest też do biernego opanowania. Istotne jest jednak, żeby uczeń miał świadomość znaczenia języka fachowego dotyczącego generalnych problemów świata pracy dla rozumienia instrukcji i przepisów, informatorów oraz opisów sytuacji zawodowej.

Przykładowe tematy proponowane do realizacji

Interessenerkundung – Was will ich?

Fähigkeiten – Was kann ich?

Berufe – Wunsch und Wirklichkeit.

Frauenberufe – Männerberufe.

Gleicher Lohn für gleiche Arbeit?

Arbeit der Zukunft, Zukunft der Arbeit.

Arbeit gestern, heute, morgen – Lebenswege/Berufswege.

Fit fürs Informationszeitalter.

Schlüsselqualifikationen – Was Betriebe verlangen.

Berufe kennen lernen.

Wie bewerbe ich mich?

Das Anschreiben.

Der Lebenslauf.

Stellenanzeigen – Was steht drin, was steckt dahinter?

Handarbeit, Kopfarbeit
gesetzlich, tariflich, z. B. Schule, Beruf
moralisch, z. B. Helfen im Haushalt, bei der Pflege
freiwillig, aber verpflichtend, z. B. Vereine
freiwillig, z. B. Hobby, Basteln

Produktion

- Nacht-, Schicht-, Wochenendarbeit
- Neue Arbeitszeitmodelle (Teilzeitarbeit, Job-Sharing, Jobs auf Zeit, Berufswechsel)
- Arbeitnehmer als Teilhaber (Belegschaftsaktien)
- Neben-, Zweitjobs

Dienstleistung

- Vorsorge-, Gesundheits-, Sicherheitsdienste
- Telearbeit, Arbeit im globalen Netz
- Neue Tätigkeitsfelder (Tourismus, Medien, Kultur, Sport, Unterhaltung)
- Neue Selbstständigkeit (Existenzgründung)
- Virtuelle Unternehmen

Allgemeine Bildungsarbeit

- Persönlichkeitsentwicklung und Identitätsfindung („life-long-learning“)
- Qualifizierung für ehrenamtliche Arbeit und Gesellschaftsarbeit („service-learning“)

Berufliche Bildungsarbeit

- Qualifizierung für Erwerbsarbeit und multiple Beschäftigungsverhältnisse („learning on the job“)
- Qualifizierung für neue Selbstständigkeit („learning-by-doing“)

Familienarbeit

- Kindererziehung
- Haushaltsarbeit
- Do-it-yourself/Selbstversorgung
- Pflege der Alten
- Ersatzfamilien-Netzwerke
- Neue Formen der Familien-Arbeit

Gesellschaftsarbeit

- Ehrenamtliche Arbeit
- Nachbarschaftshilfe
- Bürger-, Zivilarbeit (Kommunitarismus)
- Soziales Volontariat
- Politisches Engagement
- Neue Selbstorganisationsformen (Selbsthilfe)

Nichterwerbsarbeit

z. B. Hausarbeit, ehrenamtliche Tätigkeit, Schularbeit, Unterricht, Freizeitarbeit

Fachbegriffe zur Arbeitslosigkeit

Arbeitslose
Arbeitslosenquote
arbeitsuchend
Ausländer

¹⁵ vgl. Kaminski (Hg.), *Praxis 7/8. Lehrerband. Braunschweig 1998. S. 44*; Opaschowski, *Feierabend?* Opladen 1998. S. 57

¹⁶ vgl. BfA-Landesarbeitsamt Hessen, *Der Arbeitsmarkt in Hessen*

Berufsrückkehrer
 Kurzarbeiter
 Leistungsempfänger
 Arbeitslosengeld (Alg), Arbeitslosenhilfe (Alhi), Eingliederungshilfe (Eghi) oder Altersübergangsgeld (Alüg)
 und Teil-Arbeitslosengeld (T-Alg)
 offene Stellen
 Sozialversicherungspflichtig
 Spätaussiedler
 Teilzeitarbeit
 Vermittlung in Arbeit

Fachbegriffe zur Arbeitszeit

Altersteilzeit
 Arbeitszeit
 Arbeitszeitkonto
 Arbeitszeitmodell
 Betriebszeit
 Gleitzeit
 Jahresarbeitszeit
 Sabbatjahr
 Schichtarbeit
 Teilzeitarbeit
 Zeitsouveränität

Telearbeit¹⁷

Alternierende Telearbeit
 Arbeitsrecht und Arbeitsschutzrecht
 Außerbetriebliche Arbeitsstätte
 Betriebsrat: Betriebsvereinbarung
 Desk-Sharing
 Elektronischer Dokumententransfer
 E-Mail
 Freie Mitarbeiterinnen und Mitarbeiter
 Gesundheit
 Heimarbeiterin und Heimarbeiter
 HTML
 Internet
 ISDN
 Mitbestimmungsrecht
 Mobile Telearbeit
 Modem
 Multimedia
 Nachbarschaftsbüro
 Netzwerk
 Offline
 Online
 Offshore-Telearbeit
 Outsourcing
 Produktivität
 Satellitenbüros
 Tarifvertrag
 Telearbeit zu Hause
 Telehaus
 Virtuelle Unternehmen
 World Wide Web (www)

¹⁷ vgl. Hasebrock J., Woerlein H. *Telearbeit*. München 1996, S. 113–123; *Telearbeit, Leitfaden für flexibles Arbeiten in der Praxis*. Bonn 2001. S. 155–163

Przykłady stron internetowych, które warto odwiedzić wspólnie z uczniami

Informacje o **strukturze szkolnictwa zawodowego** w Unii:

http://europa.eu.int/comm/education/programmes/europass/index_de.html

www.cedefop.eu.int

<http://europa.eu.int/jobs/eures>

www.ploteus.net

Eurodesk – informacje o oświacie, kształceniu zawodowym i udziale młodzieży w akcjach o wymiarze europejskim:

<http://www.eurodesk.org>

Europe Direct – serwis Komisji Europejskiej przeznaczony dla mieszkańców Unii, którzy chcą zdobyć informacje na temat funkcjonowania Unii Europejskiej, dowiedzieć się o swoich prawach w świetle prawodawstwa unijnego, przekazać swoje uwagi itp. Do dyspozycji obywateli uruchomiona jest bezpłatna linia telefoniczna, dzięki której można bezpośrednio uzyskać potrzebne informacje na temat funkcjonowania organów Unii Europejskiej:

<http://europa.eu.int/europadirect>

Moving in Europe – informacje dla młodych wolontariuszy z UE i krajów kandydujących na temat przepisów prawnych, pozwoleń na pobyt, ubezpieczeń itp. w kraju docelowym:

<http://www.sosforevs.org>

Workshop-Zukunft – program rozwijania mobilności zawodowej przygotowany przez niemieckie związki zawodowe pod patronatem Federalnego Ministerstwa Oświaty i Nauki, zawierający wiele materiałów do bezpośredniego zastosowania na lekcji:

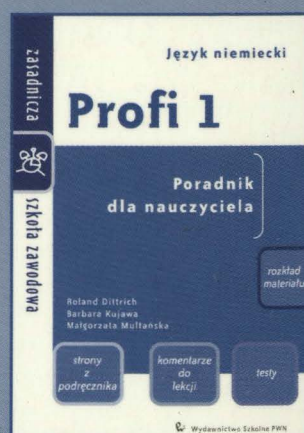
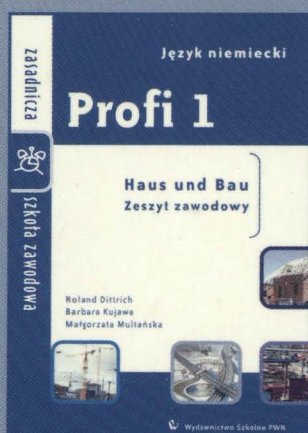
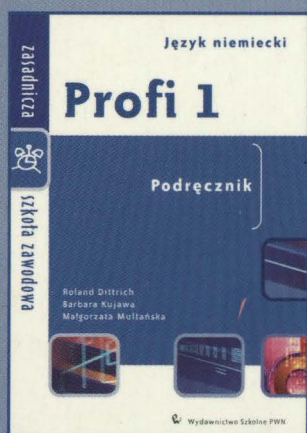
<http://www.workshop-zukunft.de>

9. Bibliografia

- Apeltauer E. *Grundlagen des Erst- und Fremdsprachenerwerbs*. Langenscheidt. Berlin 1997
- Arends R. J. *Uczymy się nauczać*. WSiP. Warszawa 1998
- Bimmel P., Rampillon U. *Lernerautonomie und Lernstrategien*. Langenscheidt. Berlin 2000
- Bohn R. *Probleme der Wortschatzarbeit*. Langenscheidt. Berlin 2000
- Dahlhaus B. *Fertigkeit Hören*. Langenscheidt. Berlin 1994
- Dittrich R., Kujawa B., Multańska M., *Profi 1. Podręcznik do języka niemieckiego dla zasadniczych szkół zawodowych*. Wydawnictwo Szkolne PWN. Warszawa 2003
- Dittrich R., Kujawa B., Multańska M., *Profi 1. Poradnik dla nauczyciela*. Wydawnictwo Szkolne PWN. Warszawa 2003
- Evans A., Falk P. *Prawo integracji europejskiej. Wybór źródeł*. Warszawa 1996
- Funk H., Koenig M. *Grammatik lehren und lernen*. Langenscheidt. Berlin 1991
- Gemeinsamer europäischer Referenzrahmen für Sprachen: lernen, lehren, beurteilen*. Langenscheidt. Berlin 2001
- Glaboniat M., Müller M., Schmitz H., Rusch P., Wertenschlag L., *Profile Deutsch*. Langenscheidt. Berlin 2001
- Hasebrock J., Worlein H. *Telearbeit*. München 1996
- Hufeisen B., Neuner G. *Angewandte Linguistik*. Langenscheidt. Berlin 2000
- Kaminski (Hg.) *Praxis 7/8. Lehrerband*. Braunschweig 1998
- Kast B. *Fertigkeit Schreiben*. Langenscheidt. Berlin 1999
- Kleppin K. *Fehler und Fehlerkorrektur*. Langenscheidt. Berlin 1998
- Komorowska H. *O programach prawie wszystko*. WSiP. Warszawa 1999
- Komorowska H. *Metodyka nauczania języków obcych*. Fraszka Edukacyjna. Warszawa 2002
- Komorowska H., *Sprawdzanie umiejętności w nauce języka obcego*. Fraszka Edukacyjna 2002
- Królikowski J. *Projekt edukacyjny – materiały dla zespołów międzyprzedmiotowych*. CODN. Warszawa 2000
- Kontaktschwelle Deutsch als Fremdsprache*. Straßburg 1985
- Niemierko B. *Między oceną szkolną a dydaktyką*. WSiP. Warszawa 1997
- Neuner G., Hunfeld H. *Methoden des fremdsprachlichen Deutschunterrichts. Eine Einführung*. Langenscheidt. Berlin 1993
- Müller M., Wertenschlag L., Wolff J. *Autonomes und partnerschaftliches Lernen*. Langenscheidt. Berlin 1993
- Wankiewicz-Heise M., Joras M., Obidniak D. *Polityka oświatowa Unii Europejskiej. Przewodnik*. OUPiS ZNP. Warszawa 2003
- Westhoff G. *Fertigkeit Lesen*. Langenscheidt. Berlin 1997
- Wragg E. C. *Trzy wymiary nauczania*. WSiP. Warszawa 1999

Wydawnictwo Szkolne PWN Sp. z o.o.
Ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
Wydanie pierwsze
Arkuszy drukarskich 6
Skład i łamanie Fototype, Warszawa
Druk ukończono we wrześniu 2003 r.
Druk i oprawa: Drukarnia Naukowo-Techniczna SA
Warszawa, ul. Mińska 65

Niniejszy program może być realizowany w pracy z serią podręczników **Profi**.
Wydawnictwo Szkolne PWN.

ISBN 83-7195-641-X

9 788371 956416

e-mail: wspwn@wspwn.com.pl
strona www.wspwn.com.pl
bezpłatna infolinia: 0 800 22 33 44